

BELDEN
VE SKIE
IN KRISTYD

الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية

ALPHABETIQUE

1. ال : الألف واللام
 2. ب : الباء
 3. ت : التاء
 4. ث : الثاء
 5. ج : الجيم
 6. د : الدال
 7. ذ : الذال
 8. ر : الراء
 9. ز : الزاي
 10. س : السين
 11. ش : الشين
 12. ص : الصاد
 13. ض : الضاد
 14. ط : الطاء
 15. ظ : الظاء
 16. ع : العين
 17. ف : الفاء
 18. ق : القاف
 19. ك : الكاف
 20. خ : الخاء
 21. ل : اللام
 22. م : الميم
 23. ن : النون
 24. هـ : الهاء
 25. و : الواو
 26. ي : الياء

DE L'OUVROIR

De Rhinoceros

De machtige rhinoceros houdt halt. Richt het hoofd op en doet een paar passen achteruit. Dan wervelt hij rond en brengt meteen zijn geschut in stelling. Hij valt aan als een stormram, een geblindeerde stier met één hoorn, even woest als bijziend, met de onstuitbare gedroevenheid van een positivistisch denker. Al raakt hij nooit het doelwit, toch blijft hij behagen scheppen in zijn kracht. Vervolgens opent hij zijn uitlaatkleppen en snuift hartgrondig.

(In de bronstijd trekken de rhinocrossen, hun buitensporige bepantsering torsend, naar open plekken in het woud; daar leven zij zich uit in een tournooi dat elegantie noch behendigheid kent en waarbij alleen het middeleeuws geweld van de botsing telt.)

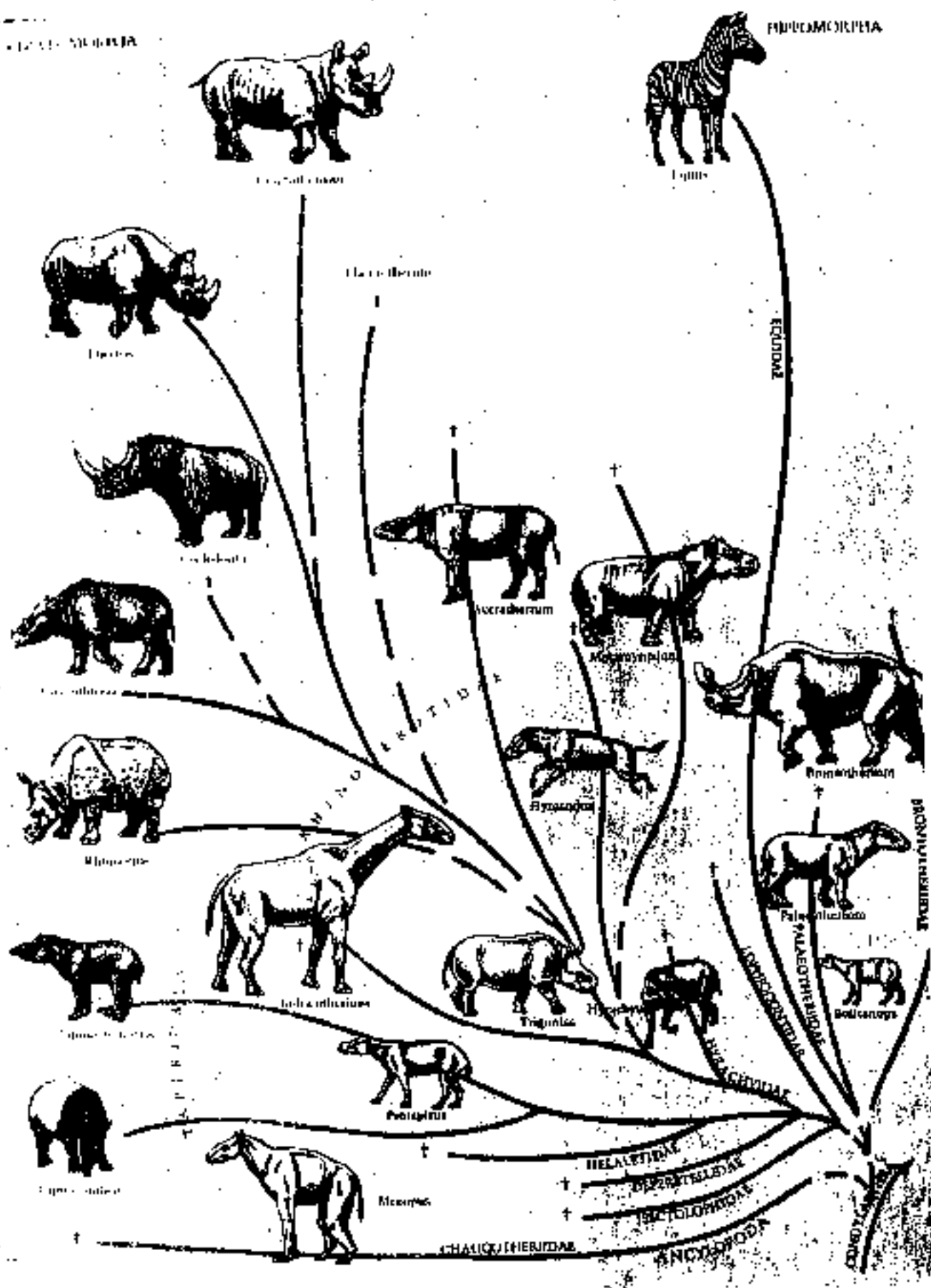
Eenmaal gevangen is de rhinoceros een weemoedig, roestig beest. De platen van zijn harnas werden gesmeed in de grondverschuivlagen van voorhistorische tijden, de vlakken van zijn huid in elkaar geperst onder de druk van geologische lagen. Maar 's morgens wekt de rhinoceros ineens onze verbazing: uit zijn droge, schrale flanken breekt, als water uit een rotspleet, het ontzagwekkend orgaan van bruisende levenskracht, een her-neming van het puntige hoornmotief op zijn kop, maar met variaties van assegaai, hellebaard en orchidee.

Laat ons dus hulde brengen aan dat knoestige en in zichzelf verzonken dier, want aan hem hebben wij een prachtige legende te danken. Hoe onwaarschijnlijk het ook lijkt, toch is deze elementaire atleet de geestelijke vader van dat poëtische wezen dat zich vertoont op de wandtapijten van de Edele Vrouwe, namelijk de ridderlijke, galante Eenhoorn.

Door een behoudzame maagd tot herigheid gebracht, wordt de vleeslijke rhinoceros verheerlijkt en legt hij zijn plomp gewicht af. Gedwee knielt hij neer, in de gedaante van hert of gazel. En onder het oog van de maagd verandert de stompe hoorn van mannelijke agressiviteit in een slanke, ivoren klacht.

DE POEZIE

DE WORTELS

AFSTAMMINGSPROBLEEMEN

De tegenwoordige levende neushoorns vormen waarschijnlijk omstreven groep, waarvan de leden zeer op elkaar lijken, (afchoorn) of twee-soorten leven op het vast land van Afrika en drie in Azië. Net als de tapirs waren ook de nieuwsoornachtigen (familie Rhinocerotidae) gedurende het Tertiër veel rijker aan vormen en in diverse richtingen verschillende families opgesplitst. Er waren achttiensoortige soorten met lange kante hoornen, de HYRACODONTIDEN (Hyracodontidae) en de HYRACODONTIENEN (Hyracodontidae), die gedurende het Eoceen, ongeveer vijf miljoen jaar geleden, in Noord-Amerika leefden. Overhoorn ze leken op de gelijktijdig levende leden van de paardenfamilie (Equidae) waren het primitieve neushoornachtigen zonder hoorn. De Hyracodontidae stierven in het Oligoceen (ca. 40 en 50 miljoen jaar geleden) zonder achterlaten van; met in het de stammen van alle andere nieuwsoornachtigen (later vermaakt) onder de primitieve; Hyracodontidae zochten (zie afb. blz. 15). In het Oligoceen kwamen er echter ook neushoornachtigen voor, die er geheel anders uitzagen, zoals bijv. de uitgestorven rijkwaardachtige, plomp geleevde AMYRODONTIDEN (Amyrodontidae); die in Kazachstan en Noord-Amerika leefden.

Naar ook de eigelijke NEUSHOORNEN van de familie der Rhinocerotidae vormen gedurende het Tertiër een soortrijke en algemene verspreide groep. Zo treden voor het eerst op in het Eoceen - als stamvoetige kleine vormen, zonder hoorn, die wel niet veel verschilt zullen hebben van de overige neushoornachtigen, die er toemidertijd leefden. Hun schedel was laag en plat; bij vertoort geen uitsproeiingspunten voor hoorn. Het kiesengebied bestond uit twee en vier kiezen, die langkronig waren en dwarsrichel hadden, en waarvan het bouwplan, ondanks alle afwijkingen bij de later levende neushoornen, behouden bleef. Tot de primitiefste en oudste neushoornen behoren de PAENODONTIDEN (onderfamilie Caspoperolidae), waarvan men de resten van verschillende vormen (*Baripolus*, *Caspoperolus*, o.a.) in de oudertertaire lagen van Noord-Amerika maar ook van Europa heeft gevonden. Deze stamvoetige oer-neushoornen zonder hoorn hadden nog een volledig gebit van tanden en kiezen. Van de tegenwoordig nog levende neushoornen kunnen we de Kazachische HALFPANTRENNENBOORNEN (onder-

familie Dicerolainae) over een periode van ongeveer 40 miljoen jaar, tot in het Oligoceen volgen. Toemidertijd treden ze voor het eerst op met kleine vormen, nauwelijks zo groot als een tapir (*Dicerolainus lagius*) en ze splitsen zich al gauw in verschillende richtingen. Een ervan leidde naar de bekende WOLHARIGE NEUSHOORN (*Cochlodonta asiatica*). Daarvan weten wij dat het dier bestond was tegen de winterkou en een lange diepe beharing had. Wij

kennen de wolharige neushoorn niet alleen door vondsten van hoenderen; men vond ook in de permanent bevroren ondergrond (permafrost) in Siberië vele, met huid en haar bedekte lichaamsresten, en de mens uit de Oude Steentijd hebben het dier afgebeeld in hun rotsontkeningen. Aan het eind van de IJstijd stierf het uit. De wolharige neushoorn had een laagrechte schedel en hoogkronige kiezen die vooral geschikt waren voor het slijmelen van harde steppegrassen. Zijn tanden waren volledig gereduceerd - net als bij de tegenwoordig nog levende witte neushoorn (zie afb. 67), die eveneens een graatende steppewoener is. Deze overeenkomstige aanpassing duidt echter niet op een nauwe verwantschap. Ook bij de iets oudere verwant van de wolharige neushoorn, de STEPPENBOORNEN (*Dicerolainus tenuirostris*) uit het Vroeg- en Midden-Glaatsal van Europa, vinden wij een overeenkomstige ontwikkeling. De grotere ZWART-NEUSHOORN (*Dicerolainus kirchbergensis*) uit dezelfde IJstijdperiode was daarentegen meer een bushoewer. De enige tegenwoordig nog levende soort van deze groep, de MATE-LAMBE-NEUSHOORN (*Dicerolainus namata*), is - zoals wij dat vaak bij de bewoners van tropische oerwouden kunnen - echter veel overeenkomstiger gebouwd dan zijn verwanten uit de IJstijd. Hij heeft nog solitaire en zijn kiezen zijn laagkronig, dus niet geschikt om harde steppegrassen fijn te maken; wij moeten hem beschouwen als een slechts weinig veranderd overblijfsel uit het Tertiër. Ook de tegenwoordig tot Zuid-Azië beperkte PANTRENNENBOORNEN (onderfamilie Rhinocerotidae) zijn te volgen tot in het Tertiër (Blindern, ca. 25 tot 30 miljoen jaar geleden). *Cochlodonta brauni* uit de onderste en middelste Siwalikkampen van India is gemakkelijk af te leiden van de stamvorm van het oudertertaire geslacht *Cochloptus* en vormt de uitgangsvorm van de in de IJstijd levende soorten *Rhinoceros sinensis* en *Rhinoceros sondaicus* en van de tegenwoordig nog le-

vende Indische en Javaanse neushoorn (*Rhinoceros sondaicus* en *Rhinoceros sondaicus*). De Javaanse neushoorn is de meest oostprende lid van deze twee dikke neushoornen (zie afb. 68). Volgens de meer dan 600 miljoen jaar, bijna onveranderd.

Een nieuwsoornachtige uit Afrikaanse TERTIËRE NEUSHOORNEN (onderfamilie Dicerolainae) waarbij de levenswijze levende paardachtige neushoorn (*Hyracodontidae*) (*Hyracodontidae*) zijn (zie afb. 69) als een waarschijnlijk juist over en de tegenwoordig nog levende witte neushoorn (*Cochlodonta asiatica*) (zie afb. 67) als verder ontwikkelde kwartelsoorten.

Van het Eoceen tot het Mioceen (ca. 30 tot 40 miljoen jaar geleden) bleef het in Kazachstan de *PAN-NEUSHOORN* (*Panoplotherium*) (*Panoplotherium*) (onderfamilie Panoplotheriidae) het waren neushoorn met een lange hals en een lange, uitgespreide poten, maar zonder hoorn, Uitsluitend behoren de grootste neushoornachtigen die ooit hebben geleefd, de geslachten *Paraceratherium*, *Indricotherium* en *Bambouletium*. *Indricotherium asiaticum* was vijf meter lang en veertien meter hoog. Men heeft de hoornen van zijn reusachtig dier, die ca. 35 miljoen jaar oud waren, in Kazachstan juist de oever van de Tsjirchikrivier gevonden. In het Mioceen zijn de grootste neushoornachtigen van het afdonkenden uitgestorven. Maar daarom is de veelomvattendheid van de prehistorische neushoornen nog lang niet uitgeput. Er waren stamvoetige neushoornen op hoge poten, bijvoorbeeld de *TRICHO-NEUSHOORN* (*Trichosteleus*), die in de oudertertaire laag Maastricht (Drepan) verder kortpotige steppewoener, zoals de geslachten *Teloceras* uit Noord-Amerika de *Archytherium* uit Europa, tenzide de Noordamerikaans-Panoplotheriidae (*Panoplotherium*) (geslacht *Dicerolainus*), die op de neushoornachtigen naar elkaar droegen. Een andere uitgestorven wijfje van de neushoornen wordt gevormd door de *NEUSHOORN* uit de IJstijd van Europa. *Rhinoceros* was een reus met een schedel van bijna een meter langte. Op het voorhoofd druppel deze schedel een geweldig, dikke beschuit, waarop de even krachtige hoorn moet hebben gestaan. Het corail van de kiezen is geplaatst, hetgeen we van andere neushoornen niet kennen.

ENIGER VERMIDEL

Die Alten haben das Nashorn sehr wohl gekannt. Kaj bei ägyptischen Denkmälern kommt es, laut Darius, als erhabenes Bild hinter dem Worte „W“ vor. „Die Zeichnung stellt außer Zweifel, daß nur dieses Thier dort gemeint sein kann, und sahete es wohl wegen seiner an die Stoßsäule erinnernden, ebenfalls nach oben gebogenen Hörner bei den alten Ägyptern denselben Namen wie der Elefant.“ Es ist sehr wohl, daß es das Einhorn der Bibel ist, von welchem Job sagt: „Weinst du, das Stachorn werde dir blauen und werbe blauen an deiner Kruppe? Kannst du ihm beim Hoch anstehen, die Furchen zu machen, daß es hinter dir brache in Geländern? Magst du dich darauf verlassen, da es so stark ist, und werst es dir lassen arbeiten? Magst du ihm traun, daß es deinen Samen dir wiederbringe und in deine Scheunen sammle?“ Der Arzt nennt dieses Thier Rhen und schreibt ihm bald ein Horn, bald zwei Hörner zu. Die Römer, welche das einhörige ebenso wohl wie das doppelhörige kannten, ließen beide auf ihren Kampfplätzen auftreten. Nach Plinius brachte Pompejus neben dem Dachs aus Gallien und dem Phobian aus Melisopien das erste einhörige Nashorn im Jahre 61 v. Chr. zu den Spielen nach Rom. „Das Nashorn“, erzählt Plinius, „ist der geborene Feind des Elefanten. Es weht das Horn an einem Stiele und steht im Kampfe vorzüglich nach dem Wunde, wohl wissend, daß er weicher ist, und so erlegt es den Elefanten.“ Dem fügt er hinzu, daß man schon bei Ägypten Nashörner habe, und dies ist ganz richtig; denn dort gibt es deren heutzutage noch. „In der Stadt Mauton, dem größten Handelsplatze der Ägypten und Melisopien, fünf Tagereisen zu Schiffe von Ptolemais, werden Elefanten, Hörner des Nashorns, Leber vom Klüppferde und andere bezahlte Handelsgegenstände verkauft.“ Der erste, welcher von diesen Thieren spricht, ist Agatharchides; auf ihn folgt Strabo, welcher in Alexandria ein Nashorn gesehen hat. Pausanias führt es unter dem Namen „Äthiopischer Dachs“ auf. Herodotus besingt beide Arten:

„Auf dem gerundigten Fluß, o Nilus, führt das Nashorn
 Solcherlei Kämpfe die aus, als es sie wüthet verließ.
 Wie in erdbebenem Wasser erglühete Mäuren das Antilop:
 Wie gewaltig durchs Feuer, welches ein Wald war der Stiel!“

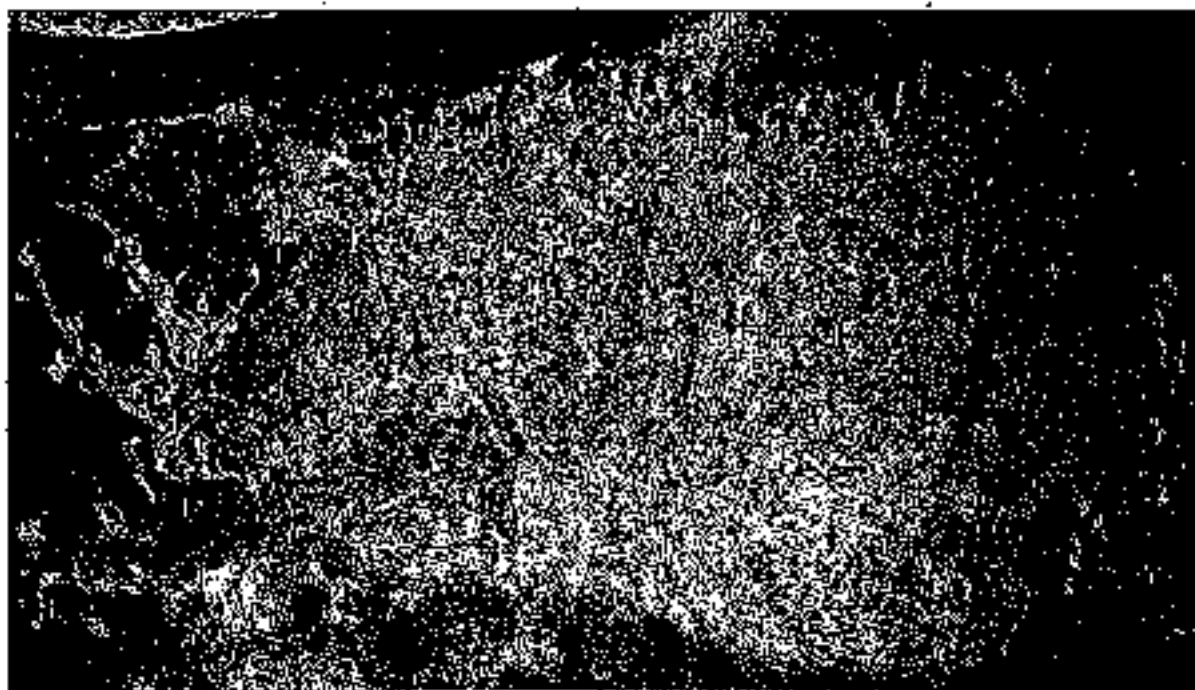
sagt er von dem einhörigen mit

„Während bestimmte Frier zum Kampfe aufstiegen das Nashorn
 Und lange saumelnd bei ihm dieses gewaltigen Thieres,
 Schwindet dem Wolfe die Hoffnung des Kampfes vor großer Erwartung.
 Über dem Antilop steht wieder die eigene Qual;
 Denn es erbebt mit doppeltm Fortz des gewaltigen Harn,
 Nicht, wie die Doggen der Silber urtheil zu dem Stierum carcer.“

von dem doppelhörigen.

Die arabischen Schriftsteller sprechen schon sehr frühzeitig von beiden Arten und unterscheiden sie indischen und afrikanischen; in ihren Wärdern kommen sie nicht selten als zanderische Wesen vor. Marco Polo, der bekannt und für die Thierkunde so wichtige Schriftsteller, ist der erste, welcher nach langer Zeit, nachdem man nichts von Nashörnern vernimmt, das Stillstehen bricht. Er hat es auf seiner Reise im dreizehnten Jahrhundert in Indien und dort auf Sumatra wieder gesehen. „Sie haben dort“, sagt er, „zwei Elefanten und „Wanderhunde“, welche ganz gleiche Fäße haben, aber viel kleiner sind als jene und in der Behaarung dem Affen ähnlich. Sie tragen ein Horn mitten auf der Stirn, ihm damit aber niemandem etwas. Wenn sie jemanden angehen wollen, werfen sie ihn vielmehr mit den Füßen nieder und stoßen dann mit der Hand, die mit einigen langen Stacheln besetzt ist, auf ihn los. Ihren Kopf, welcher dem des Wildschweins ähnlich, tragen sie immer gegen die Erde gelehrt. Sie halten sich gern im Schlamme auf und sind überhaupt rohes, gschicktes Vieh.“ Im Jahre 1513 erhielt Emanuel von Portugal aus Ostindien ein lebendes Nashorn. Sein Ruf erfüllte alle Länder. Herzog Albrecht Dürer gab den berühmten Holzschneid heraus, welchen er nach einer schlechten, ihm aus Kassaon zugekommenen Abbildung angefertigt hatte. Derselbe stellt ein Thier dar, welches aussieht, als ob es mit Schwärzen besetzt wäre und Pauerschuppen an den Füßen trüge, zeigt auch ein kleines Horn auf der Schulter. Fast zweihundert Jahre lang war jener Holzschneid des berühmten Meisters das einzige Bild, welches man von dem Nashorn besaß; kein Wunder daher, daß ihn auch der alte Schmeier verwendete. Karl Hardin, welcher in Japan ein Nashorn sah, hat zu Anfang des vorigen Jahrhunderts eine bessere Abbildung gegeben. Die Lebensschilberung hatte Bonlius um die Mitte des sechzehnten Jahrhunderts beschilber. Von nun an beschreiben alle naturkundigen Reisenden die eine und andere Art, mit besonderer Ausdrucksfähigkeit aber die indischen Nashörner so daß es gegenwärtig leichter ist, ein allgemeines Lebensbild der Thiere zu entwerfen, als die verschiedenen Arten selbst zu kennzeichnen.

DE OVERLEVERING

Eines der eindruckvollsten und größten Stücke des Transvaal-Museums ist das oft besprochene Nashornbild der *Tafel 26*; ein prächtiges Meisterwerk eingehendster Behandlung des faltigen Dickhäuters; ein Meisterwerk vor allem auch der Bewegung dieses dummdreisten Wüterichs der Buschfeld-Landschaft. Diese großartige Feinheit der Kunst ist aber durch derbe Einschläge auf das Bild gröblich zerschanden worden. Die Erklärer lassen zwei Möglichkeiten zu: entweder liegt ein Akt des Vandalismus oder ein Fall der «magischen Tötung» vor. — Das Museumschild trägt noch die Erklärung bei, es seien Fliegen oder Vögel, die dem Tiere lästig werden!

Die Tatsache, daß die Einschläge vorwiegend am Unriß liegen, schließt schon die magische Tötung aus, denn warum sollten die Schützer gerade so bewußt fehlgezielt haben? Auch die Fliegen können wir übergehen; man wird solche lästigen Naturalismen nicht von dieser Kunst fernhalten können. Bleibt also der Vandalismus mit ganz bewußt gezielter Gemeinheit auf die Peripherie — und so flüchten wir wieder zum Mythos: das Nashorn hat den Prevel begangen, gegen den Willen der Mantis das Lieblingstier, die Elen vor Tage zu töten. Aus Rache eröffnet die Mantis die Galle der toten Elen, und die Welt wird von den Gallenspritzern verfinstert. Vor allem trifft es das Nashorn selbst². Wir glauben, daß sogar die berühmte Nashornszene in einem Stollen der Höhle von Lascaux sich auf eine Mythe dieser Art bezieht. Jedenfalls scheint uns diese Mythe die Einrisse auf das Nashornbild zu erklären, die in Südafrika nur, und zwar ziemlich regelmäßig, beim Nashornbild vorkommen.

Nächst dem Löwen ist das Nashorn das gefürchtetste Tier der Wildnis. Sein gewaltiges, urörmliches Bild beherrscht in betonter Weise die Horizonte der Kultorte dieses ganzen Kunstbereichs. Wie der Löwe aber nur des Nachts die Todesaspekte hervorkehrt, am Tage jedoch die Lichtseite der Sonnenverkörperung, so stehen die mächtigen Nashornbilder ihm als Schattenseite, als Chaos entgegen. Wie aber die Mantis nach dem Tod ihres geliebten Mondtieres eine Feder in die Luft wirft, woraus denn der Neumond erwächst, so finden wir meist ein Vogelbild dem des Nashorns beigelegt — ganz genau wie in Lascaux.

DE MYTHE

CHAPTER VIII

CONJECTURES

HAVING considered some of the more important arguments and observations that have been advanced to prove the existence or non-existence of the unicorn, we may now assume the rôle of the people who regard the whole legend as probably a product of the fancy, asking ourselves how the belief first arose. This question plunges us at once into the worse part; it forces us to think as much as possible in the way of men whose mental habit was very different from our own; it is a question, therefore, in which no conclusive answer, carrying final conviction to all, can be expected. I shall arrange my conjectures in the order of probability, passing from those one feels tempted to accept immediately to others that may seem at first highly dubious.

Several authoritative scholars have held that the unicorn legend derives entirely from Oriental beliefs about the rhinoceros. This was the opinion of Deviser, for example, a man whose expert knowledge and good taste commanded respect, and it is an opinion in keeping with the tendency of our time to prefer the light of common day to "the light that never was". An impression "true" can be made out for this view.

We have repeatedly seen the rhinoceros crossing the unicorn's path or plunging through the meshes of a net in a direction completely parallel. Cuvier, Audin, Pliacy, and Isidore mingle large ingredients

Conjectures

215

the marvellous qualities attributed to the unicorn.¹ One is not surprised to find that Conrad Gessner used Dürer's famous drawing of the rhinoceros as the illustration accompanying his account of the unicorn, or that John de San Gerolamo could say "*Christus archidivus rhinoceros*."² Arabian writers constantly described the one animal under the name of the other,³ and in Europe there seems never to have been a time when some one did not suspect that the two were identical.⁴

It is true that those who thought thus had always vigorous opponents. Andrew Boetel disposed of the notion to his own satisfaction by pointing out that the Romans knew the rhinoceros perfectly and yet believed in the unicorn as a totally different animal. He feared the horns of the two animals in the treasury of Don Francesco and characterized that of the rhinoceros, a beast that he seems to have regarded with contempt, as black and thick and vulgar. John Casar Scalliger fell foul of Cardan in this fashion: "By what evil fate does it happen that in spite of the frequent writings you receive from the schools of grammarians you must now fall under the censures of naturalists? There is no help for you, Casar, when you describe the rhinoceros under the heading of unicorn, for these two animals are evidently different."⁵ This settles the charge, like many another that Scalliger brought against his foe, was unjustified, for Cardan had said with all possible clearness that the two animals were quite distinct and that nothing but the vague similarity in their names had caused confusion; but the most amusing of all those who strove to defend the unicorn from this condemnation was Louis de Uffres. I have already quoted the passage in which he describes what he calls the unicorn in terms that apply exclusively to the rhinoceros and then refers with an indignant scold to the belief of "certain holy men", who could not be expected to know better, that the two animals — really the same.

These passages show that the rhinoceros was as mysterious in Europe as the unicorn itself. Familiar to the Romans of the Empire, it was remembered in the Middle Ages chiefly because of a few references to Martial and other ancient writers. For a thousand years Europe forgot what the rhinoceros looks like. There it, in

of rhinoceros with their unicorns. Learned Christian Fathers such as Tertullian, Jerome, Ambrose, and Gregory reject the unicorn entirely in favour of his *doppelgänger*, and later scholars had to exert constant effort to prevent the animal from slipping down—or back?—into the huge Indian hog. And this is not surprising when we consider that almost exactly the same beliefs were held in India about the one animal as those entertained in Europe about the other, and that from the beginning of the sixteenth century Portuguese voyagers made possible a constant infiltration of Oriental superstitions into the Western world. We cannot ignore the fact that Western interest in the unicorn increased at just the time when this infiltration began, and that rhinoceros horns were actually used in Europe, although to no great extent, precisely as unicorn were. A curious illustration of the uncertainty regarding the "true horn" is seen in the fact that the treasury of St. Mark's in Venice contains, beside the two famous unicorn hoorns brought from Constantinople and another one of later acquisition, the unmistakable horn of a rhinoceros, hanging with them. In this way the Cathedral insured itself against error, however the hoarded might eventually decide.

The parallelism between the two incidents may be shown in the words of a famous traveller of the sixteenth century. Linderothen says of the rhinoceros that "some think it is the right Unicorn, because that as yet there hath no other been found, but only by hearsay and by the pictures of them. The Portugallers and those of Bengala affirm that by the River Ganges in the Kingdom of Bengala are many of these Rhinoceros, which when they will drink the other beasts stand and wait upon them till the Rhinoceros hath drinke, and thrust their horns into the water, for he cannot drinke but his horne must be under the water because it standeth so close unto his nose and muzzle: and then after him all the other beasts doe drinke. These hurnes in India are much esteemed and used against all venome, poyson, and many other diseases . . . which is very good and more true, as I myself by experience have found."⁶

After reading this passage one is disposed to agree with the assertion of de LaBorde that the rhinoceros is the sole source of all

216

The Lore of the Unicorn

the true, a curious little figure in the pavement of St. Mark's at Venice—near the Door of the Madonna—which seems, when one first comes upon it, so contradict this statement. This figure, the original of which seems to have been placed here in the thirteenth century, shows the unmistakable head of the rhinoceros with the horn properly placed, although the body is that of a bear, the feet are furnished with claws, and the ears are very large and shaped like those of a bat. The more learned pilgrims of St. Mark's always refer to this pavement mosaic as the rhinoceros under the palm-tree, explaining that it symbolizes the work of God, but they do not tell us why the rhinoceros should stand so near the Madonna's door or how a mosaic of the thirteenth century happened to know even thus much about the appearance of an Indian beast. Hazardous as it may seem, my conjecture is that the mosaicist did not intend to represent a rhinoceros at all but a unicorn. For an accurate description of the unicorn it is not unreasonable to suppose that he went to his contemporary and fellow-cowman, Sir Marco Polo, recently returned from India where he had seen the rhinoceros in the wild state and had come away with the belief that he had seen the unicorn—although he had to admit (Book III, Chapter 6) that it "is not in the least like that which our stories tell of as being caught in the lap of a virgin; in fact, 'tis altogether different from what we fancied".

The first rhinoceros seen in western Europe in modern times was brought round Cape Horn in 1492 and taken to Lisbon. The second, much better known and indeed a celebrated animal, arrived in the same city seventeen years later, where it became a great favourite at "the palace of the king" and on one occasion was pined against an elephant, which is but to ignominious flight. A sketch of it sent to Albrecht Dürer was converted into the well-known engraving, delightfully inaccurate, which did duty for more than a hundred years in books of zoology. In 1517 this rhinoceros—whose name should have been Uffres—set forth once more for Rome, intended as a gift to the Pope; but his ship was wrecked off Marseille and in spite of his gallant effort to swim ashore only the dead body was recovered. The skin was stuffed and sent "to the palace of the King"

of Faunus.¹ It was a hundred and fifty years since this that England had acquired a live rhinoceros of her own.²

Some of the myths ascribed to the unicorn was almost certainly derived from facts observed by hunters of the rhinoceros. The hide of this beast is impervious to punitive weapons, so that the belief might well get abroad that it could be taken or killed only by sorcery. The people of India and China have long thought, indeed, that their hunters of rhinoceros horns were made of the horns of animals killed by elephants. Until the invention of the modern rifle the Indian rhinoceros had been killed or captured chiefly by great drives, such as that led by Tipu Sultan, in which every arm and knee took part. Although not very swift of foot, the rhinoceros was no so simply than its bulk would lead one to expect, and it begins slowly, at early winter said of the unicorn, increasing its speed late by night. With reference to the Western belief that the virgin doesp stresses her victim by her colour it is worthy of remark that the eyesight of the rhinoceros is weak and his sense of smell very keen. The repeated accounts that the unicorn belongs in some sense to the king reminds one that even in modern times Eastern potentates have been known to keep the rhinoceros in their parks and to take him with them on royal progresses as a symbol of power and sovereignty. Just as the unicorn came to represent chastity and innocence in Europe and became especially dear, therefore, to Christian monks, so the rhinoceros symbolized chastity and solitude in India and was regarded as a model of the ascetic life.³ Alkharazin says concerning the animal's solitude that when it has chosen a grazing ground it will not tolerate the presence of any other beast within one hundred paces on any side, and those who know the behaviour of solitaries will understand how readily this trait would be accepted by the French Hermit as a mark of holiness and wisdom. Finally, there is to be considered the tradition of the unicorn's great strength which persisted even when the animal was likened by *Physiologus* to a kid. Does it not seem probable that there is some necessary basis of the elephant-digester? Joshua Sylvester, after speaking in high commendation of the elephant, proceeds as follows:

But his huge strength was able with no need
To defend him from the ty Rhipidont,
Who aye, with black and red, dash down
Upon his Roe, but yet the Lion in some
Against a rock he whistled round about
The dangerous Pike upon his small annoy;
Thus breaking close, and not in modest look
On the hard Corners of his Frontal lock
But under's belly (counting) finds a skinne
Where (and for thence) his sharpened thorn will in.⁴

Even more is claimed for the rhinoceros on the score of medicinal virtues for the unicorn, for not his horns alone but his entire body is held to abound with magical virtues. These virtues, it would seem, were regarded as merely brought to a higher potency in the horn, according to a belief that his strength chiefly lay in the number with which he fought and defended himself. The housing, unguents, preparation, and use of these horns has been one of the more mundane details of Oriental business activity for a very long time, especially in so far as the East is concerned, with the exception in dragon's bone. These rhinoceros rhorns showing that Oriental merchants shared in this business. Lying in the Straits of Malacca in 1592, James Lancaster sent commodities to the King of Formosa "to honor for Ambergris and further honors of the South, whereas the king only hath the traffic in his hands. Now this Amber is a beast which hath one horn only in her forehead, and is thought to be the female Unicorn, and is highly esteemed of all the Monks in these parts as a most sovereign remedy against poison."⁵

Georg Strehleius tells us that when he was in Italy about the year 1600 the rhinoceros horn was on sale in several of the larger cities and that it was recommended as a specific against poison and fever, small-pox, epilepsy, vertigo, worms, imposture, and stomach-ache.⁶ Forty years later Father Leber could say that this horn, as compared with true allcorn, was "not an sovereign, though good against poison."⁷ Pierre Borel, writing in 1699, states that the rhinoceros horn is still used by the belief that it is as effective as allcorn.

This is what one would expect, for it is a little surprising to find

precisely the same set of beliefs at the Cape of Good Hope in the eighteenth century, applied there to the white rhinoceros.⁸ Whether to attribute this to a pechinate transmission across the length of Africa or to the influence of the Dutch and Portuguese can be no gain case. Charles Thunberg writes that in the region of the Cape the horns of the rhinoceros were kept "not only as curios but also as useful in diseases and for the purpose of detaching poison. The fine shavings of the horns, taken internally, were supposed to cure convulsions and spasms in children, and it was firmly believed that goblins made of these horns in a netter's hair would discover a patient's draught by making the Equus ferment."⁹

With these facts and considerations in mind one is strongly inclined to agree with de Lalande that the rhinoceros is the sole source not only of the superstition regarding the unicorn but of the whole unicorn legend. Before commencing queries to the rhinoceros theory, however, there are a few questions that one would like to have answered. How did the virtues ascribed to this animal, so mild and phlegmatic when not molested, his reputation for excessive voracity? Does it seem likely that the rhinoceros suggested the unicorn's reputation for extreme fecundity? With the rhinoceros alone in mind, what sense can we make of Topsell's assertion, founded upon good ancient authority, that the unicorn "fighteth with the serpent and with the heele, with the mouth being like a lion and with the heels kicking like a horse"? Again, what is the connection between the rhinoceros and the unicers of *Physiologus*, of which we are told that it is like a kid? Finally, how is it possible to identify an animal of such delicacy and refinement as the unicorn's with the gross, grunting, slow-waddling rhinoceros? One hesitates to think of him as related to that beast even in the way that the water-dilly is related to the mud.

VROEGE NEUSHOORNS LEVEND IN EUROPA

door L. C. Rookmaker

De heer L. C. Rookmaker (Ummeren, Betuwe), doctoraal student aan de Universiteit van Utrecht, is al jarenlang bezig met het verzamelen van gegevens over de huidige neushoornsoorten.

Een der daaraan voorigevloerde artikelen wordt hierbij afgedrukt.

Er zijn tussen 1500 en 1800 acht neushoorns levend in Europa te zien geweest. Samen hebben ze ervoor gezorgd dat de indrukwekkende gepantserde gestalte van de Indische neushoorn bekend werd bij alle lagen van de Europese bevolking.

Neushoorns in Portugal en Spanje

Het leven van een in gevangenschap gehouden neushoorn ging zeker in die tijd niet over rozen, zoals uit het volgende mag blijken. Op 20 mei 1515 zakte de eerste neushoorn sinds de tijd van de Romeinen zijn poten op Portugese bodem. Hij was een geschenk van een Indiase heerser aan Koning Emanuel I, die hem toevoegde aan zijn menagerie van olifanten en andere exoten. Een neushoorn, wat is dat, wat moet ik ermee? Dergelijke vragen zal de Portugese koning voorgelegd hebben aan zijn adviseurs, die echter in de bibliotheek alleen in de Natuurlijke Historie van de Romein Plinius wat gegevens konden vinden. Daar

lezen ze onder meer dat de neushoorn een aartsvijand van de olifant dient te zijn. Zoiets is natuurlijk het proberen waard. Dit alternatieve stierengevecht vond plaats op zondag 3 juni 1515. De neushoorn werd door zijn Indiase oppasser de arena binnengeleid en een jonge olifant met zijn mabout betrad het steldperk van de andere kant. Na enige aarzeling bij de twee traditionele rivaal, doet de neushoorn een stapje in de richting van de olifant. Beduusd door het gejuich van de toeschouwers, breekt die laatste door de omheining en vlucht naar zijn stal.

Een paar maanden later besloot Emanuel de dure neushoorn te schenken aan paus Leo X in Rome. In december 1515 verliet het dier Lissabon op weg naar zijn nieuwe bestemming. Voor de kust van Genua in Noord-Italië leed de boot waarop hij werd vervoerd zwaar schipbreuk. Dit zou te wijten geweest zijn aan een woedeuitbarsting van de geketende neushoorn; een storm is echter een waarschijnlijker verklaring. De traditie wil, dat de neushoorn is uangespoeld, werd opgezet en daarna zijn reis naar Rome toch heeft voltooid. Albrecht Dürer heeft dit exemplaar getekend en gegraveerd, naar een schets die hij van een Duitse koopman in Lissabon gekregen had. Die plaat is minstens twee eeuwen lang op alle mogelijke manieren gekopieerd en is zodoende al die tijd voor de meeste Europeanen het beeld van een neushoorn gebleven.

De tweede neushoorn kwam rond 1579 eveneens in Lissabon aan. Het Spaanse hof onder Philips II verbleef drie jaar in de Portugese hoofdstad nadat Spanje in 1580 Portugal had veroverd, waarna ze weer naar Madrid terugkeerde. De abada, zoals de neushoorn genoemd werd, reisde ook mee. Vincent le Blanc vertelt ons over een wat ongelukkig voorval: 'Omdat hij een karav niet edelingen omgeworpen had, zonder dat er echter iemand gewond werd, beval de koning dat men hem d'ogen uinsteeken, en de hoorn afsnijden zou.' De uitvoering van dat bevel leverde nogal wat moeilijkheden op. 'Een stout en dapper man, Casabueno genoemd, wapende zich met een beestendig borst-harnas onder zijn karak. Maar het beest trof hem zodanig dat het hem ruwelijk tegen de muur wierp, dat hij - ten neus en moet uitbloedende - als doot wechgedragen wierd.' Tenslotte werd de koninklijke order toch nog uitgevoerd. De abada was eind 1584 nog in leven, maar hij is waarschijnlijk niet veel later overleden.

In het kader van de actie Red de Neushoorn verscheen dit artikel over dit bijzondere dier in vroeger eeuwen.

De hier afgebeelde Indische neushoorn gaf aanleiding tot diverse illustraties waarvan enkele zijn afgebeeld.

De actie Red de neushoorn zal ook de komende maanden onder de aandacht van vele Nederlanders blijven. Hopelijk zal het WNF nog vele giften ontvangen, opdat op zo kort mogelijke termijn de vele projecten in Afrika en Azië steun kunnen krijgen.

Steun de actie Red de Neushoorn! giro 44466, WNF. Zijst.

DE BEELDVORMING

Neushoorns in Londen

Men kon zich pas een eeuw later opnieuw verbazen over zo'n merkwaardig dier, dit maal in Londen. De koning van Oetkandall, ergens in India, gaf deze neushoorn in 1684 aan de Engelsen. De eigenaars probeerden eerst het dier per opbod te verkopen. Toen dat niet lukte, besloten ze het zelf maar aan het publiek ten roon te stellen. Voor twee shillings konden men zelfs een ritje op zijn rug maken. Al met al leverde dat zo'n 15 pond per dag op, voor die tijd zeker een behoorlijk bedrag. Deze eerste Londense neushoorn moet ongeveer eind 1686 gestorven zijn. Volgens een volkomen onbetrouwbare bron zou zijn dood het gevolg zijn geweest van de nieuwsgierigheid van enkele heren in Oxford. Om uit te maken hoe sterk een neushoornrug is, zouden zij zoveel zaden graan op hun slachtoffer gestapeld hebben totdat het onder de last bezweek. We zullen maar hopen dat dit inderdaad een fabeltje is. In 1739 kwam een tweede neushoorn naar Londen die waarschijnlijk maar erg kort in leven is gebleven. Over zijn bestaan is niet zoveel bekend. Hij is echter wel het onderwerp geweest van de eerste beschrijving van deze diersoort die ook voor de huidige wetenschap nog acceptabel is, van de Engelse arts James Parsons.

De 'Hollandse' neushoorn Clara

De volgende Europese rhinoceros staat bekend als de Leidse of liever Hollandse neushoorn, of gewoon als Clara. Haar geschiedenis (het was een wijfje) is lang en ingewikkeld, en kan daarom hier niet volledig uiteen gezet worden. Ze werd in Assam gevangen als een kalf van een paar maanden oud, nadat haar moeder met pijlen was gedood. De Nederlandse kapitein Douwe Mout kocht deze neushoorn in Calcutta en nam haar mee naar Rotterdam, waar ze op 22 juli 1741 aanlegde. Op de Amsterdamse kermis van dat jaar haarde dit in ons land nog minner aanschouwde schepsel zo'n optien, dat Douwe Mout bestond neushoorn-impresario te worden. Ongeveer in het mid-

den van 1746 begonnen Clara en haar kapitein aan een lange avontuurlijke tocht langs vrijwel alle grote steden van westelijk Europa. Het vervoer vond plaats in een overdekte wagen die soms, als de wegen slecht waren, door niet minder dan 20 paarden werd getrokken. Overal zorgde Douwe Mout ervoor dat zijn aankomst door posters op de muren en door advertenties in de kranten van te voren werd aangekondigd. Er bleken genoeg mensen bereid het wonderdier te komen zien om de onderneming rendabel te maken. De neushoorn moel erg tam geweest zijn, want er zijn geen verhalen over moeilijkheden met haar temperament. Om het publiek te vermaken, kreeg zij soms een glas wijn te drinken, of werd haar rook in de neusgaten geblazen - dat wordt tenminste beweerd. Douwe Mout en de neushoorn zijn werkelijk overal geweest: Berlijn, Dresden, Pairs, Zürich, Wenen, Rome, Danzig en Londen, om maar een paar grote steden te noemen. Vele kunstenaars hebben van de toch wel unieke gelegenheid gebruik gemaakt om tekeningen, schilderijen of beeldjes van het dier te maken. Zo werd langzamerhand de voorstelling van Dürer door andere vervangen. Volgens een kopergravure uit Frankrijk zou Clara op 14 april 1758, 21 jaar oud, gestorven zijn in de Engelse hoofdstad. Vreemd genoeg is daarover in de Londense kranten niets te vinden. Veel later zal het in ieder geval niet geweest zijn. Het is trouwens al opmerkelijk genoeg dat het dier onder de toch verre van ideale omstandigheden zo lang in leven is gebleven.

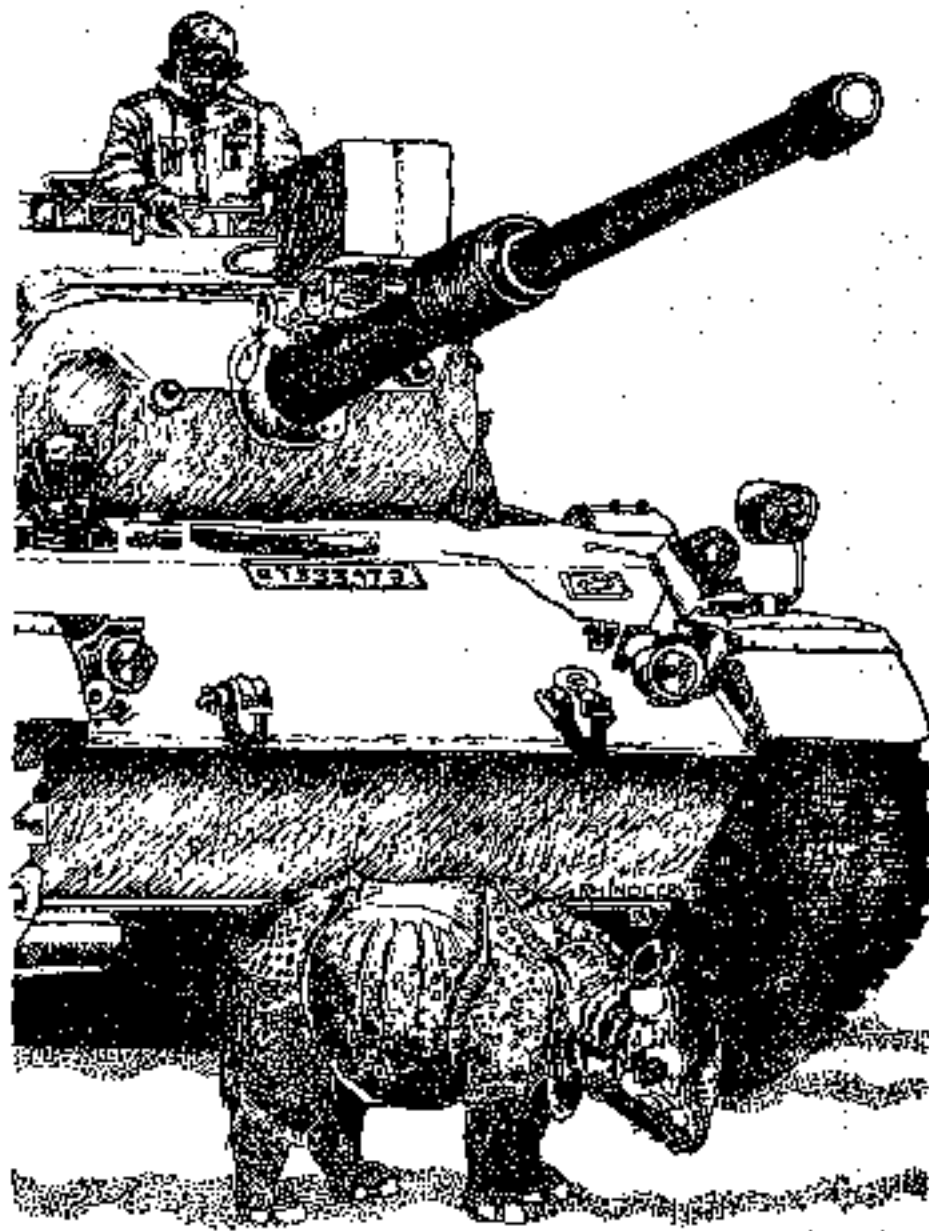
De neushoorn in Versailles

De dierenruin van Versailles (bij Pairs) kreeg in 1770 de zesde neushoorn. Hij was een geschenk van een zekere Chevalier, een gouverneur van een Indische handelspost, aan de Franse koning Louis XV. Het

De Londense neushoorn van 1684

De neushoorn als aaprijndier van de vijftien. Dit is een van de kopieën van Dürer's rhinoceros

(a-4) van 21.10.1947
6-0112 20/50

... Ik begon met de dagelijkse meditatie. Mijn leven veranderde. Geleid door idealisme en een serieuze instelling probeerde ik steeds alle raadslagen te volbrengen. Ik mediteerde regelmatig 's ochtends en 's avonds. In het begin met een wakker, later zonder.

Ik zoog de rust in me op. De evenwichtigheid, waarop ik gebouwd had, trad in. Ik begon enthousiast te raken voor de beweging, bezocht regelmatig centrum-avonden, lezingen, deelde vlogschriften uit, werkte in het centrum, volgde kursussen etc. Ik kwam vaak met mede-mediterende samen, bezocht de meditatie-kontroles en iedereen zei, dat ik vooruit ging. Een gevoel van diepe tevredenheid maakte zich mij meester, alsook voldoening en een zekere mate van 'laissez-faire' denken. Voor het eerst beleefde ik het alleen-zijn als iets geweldigs. Ik leerde urenlang met mezelf bezig te zijn (geestelijke onanie?).

DE BOZE WERELD

Het verlangen steeds met anderen samen te zijn verdween geleidelijk. Alles werd op de een of andere manier harmonieus. Veel problemen bestonden als het ware niet meer. Alles ging bedachtzamer, langzamer. Ik voelde me of ik op een stroom voortdreef. En tegelijkertijd was ik tevreden met mezelf. Ik voelde me goed bij alles wat ik deed.

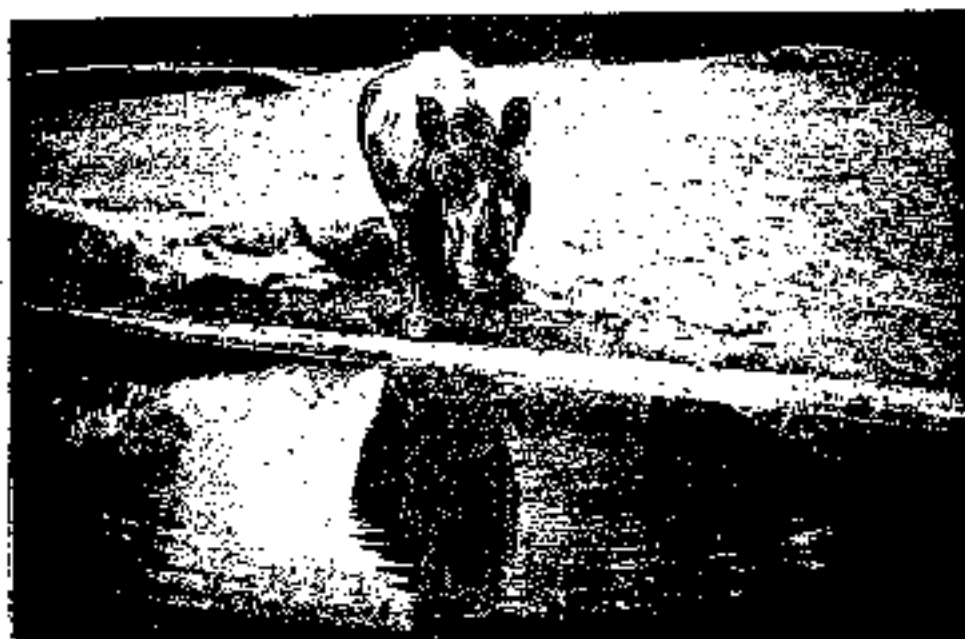
Dat ging zo een paar maanden, totdat mij door goede, oude vrienden steeds vaker werd gezegd, dat ik teruggetrokken, gesloten en passief was sinds ik TM beoefende. Zij brachten mij weer aan het nadenken. Ik probeerde een tussenbalans op te maken na ongeveer vier maanden. Mijn evenwichtigheid was slapheid geworden. Ik merkte, dat het mijn enige doel was mijzelf te verwerklijken, dit leven te gebruiken om daarin tot volmaaktheid, tot het kosmisch bewustzijn te komen. Mijn onverschilligheid ten opzichte van medemensen was toegenomen. Eigenlijk had ik totaal geen belangstelling meer voor mijn omgeving. Mijn wereld beperkte zich steeds meer tot het centrum. De isolatie werd steeds erger. Ik verreesde de omgang met mensen, die problemen konden veroorzaken . . .

Permanente stroomden er gedachten door mijn hoofd. Ik kon gewoon niet gedachtenloos zijn. Dat is nog wel normaal, maar nieuw was, dat al die gedachten zonder enige samenhang opdoken. Ik kon er geen controle meer op krijgen. De gedachten begonnen mij te beheersen inplaats van andersom. Het werd steeds moeilijker me te concentreren. Mijn uithoudingsvermogen en geduld namen langzaam af . . .

Een meditatie-kontrolé bracht geen verandering. Ik begon mijn mede-meditatoren te observeren en ontdekte overal hetzelfde . . .

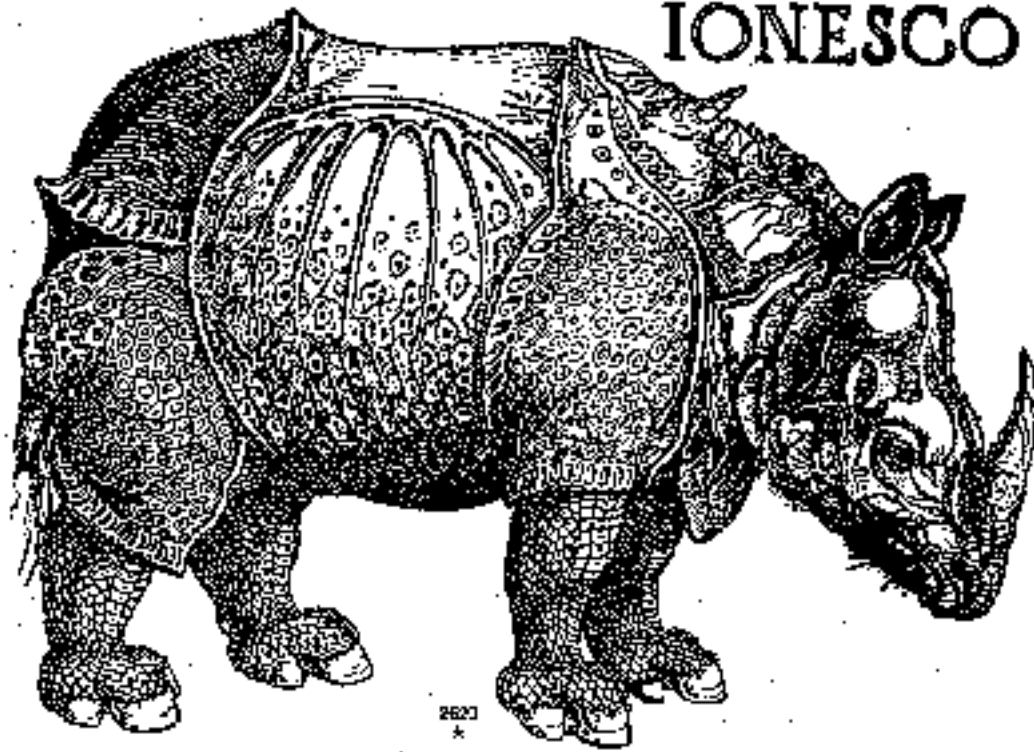
Iedereen voelt zich alleen voor zijn eigen problemen verantwoordelijk en daarom weet men anderen, die in een uitzichtloze positie zitten, niets anders aan te bieden dan de aanbeveling om ook TM te beoefenen . . .

Overal zag ik dezelfde onverschilligheid, slapheid, arrogantie en gespeelde zekerheid, overal tevredenheid inplaats van engagement, overal egoïsme inplaats van naastenliefde, overal hetzelfde geloof in zichzelf inplaats van deemoed . . .

RHINOCEROS IONESCO

2621
*

I'm not good-looking, I'm not good-looking. [*He takes down the pictures, throws them furiously to the ground, and goes over to the mirror.*] They're the good-looking ones. I was wrong! Oh, how I wish I was like them! I haven't got any horns, more's the pity! A smooth brow looks so ugly. I need one or two horns to give my sagging face a lift. Perhaps one will grow and I needn't be ashamed any more—then I could go and join them. But it will never grow! [*He looks at the palms of his hands.*] My hands are so limp—oh, why won't they get rough! [*He takes his coat off, undoes his shirt to look at his chest in the mirror.*] My skin is so slack. I can't stand this white, hairy body. Oh I'd love to have a hard skin in that wonderful dull green colour—a skin that looks decent naked without any hair on it, like theirs! [*He listens to the trumpeting.*] Their song is charming—a bit raucous perhaps, but it does have-charm! I wish I could do it! [*He tries to imitate them.*] Ahh, Ahh, Brr! No, that's not it! Try again, louder! Ahh, Ahh, Brr! No, that's not it, it's too feeble, it's got no drive behind it. I'm not trumpeting at all; I'm just howling. Ahh, Ahh, Brr. There's a big difference between howling and trumpeting. I've only myself to blame; I should have gone with them while there was still time. Now it's too late! Now I'm a monster, just a monster. Now I'll never become a rhinoceros, never, never! I've gone past changing. I want to, I really do, but I can't, I just can't. I can't stand the sight of me. I'm too ashamed! [*He turns his back on the mirror.*] I'm so ugly! People who try to hang on to their individuality always come to a bad end! [*He suddenly snaps out of it.*] Oh well, too bad! I'll take on the whole of them! I'll put up a fight against the lot of them, the whole lot of them! I'm the last man left, and I'm saying that way until the end. I'm not capitulating!

CURTAIN

DE PROFETEN

De zware kop vat een witte neus-
hoorn bangt laag. En om lange
doornitsteeksel aan de rugge-
graat zorgen er voor dat de
kollende nek- en schouderpieten
genoegzaam hechten hebben.

Let op de achterpoten:
ze zijn gebogen. Dat wijst erop
dat een neushoorn grote snelheden
kun ontwikkelen.

1. Die de roede niet opheft tegen erig wezen en geen enkel leed berukent, hij wense niet naar zoons noch vrienden, laat hem eenzaam gaan als een rhinoceros.

2. Uit omgang spruit gehechtheid, uit gehechtheid leed. Die het leed kent, dat spruit uit gehechtheid, laat hem eenzaam gaan als een rhinoceros.

3. Wie meelij voelt met vriend of makker, mis met hevigen geest het hoge doel. 't Gevaar ziend, dat in vriendschap schuilt, laat hij eenzaam gaan als een rhinoceros.

4. Als dicht, verward bamboestruweel is de zorg, gevoed voor vrouw en kinderen; maar een vrije bamboescheut gelijk, zo laat men eenzaam gaan als een rhinoceros.

5. Gelijk een dier, dat vrij trekt door de wouden en óveral naar lust zijn voedsel vindt, laat zo de wijze op eigen vrijheid letten, laat hij eenzaam gaan als een rhinoceros.

6. Daar is afleiding in verkeer met mensen, hetzij men zitte, of sta of ga of kere. Die naar begeerteloosheid streeft en eigen vrijheid, laat hij eenzaam gaan als een rhinoceros.

7. Daar is spel en vreugde in verkeer met mensen. Naar kinderen gaat een sterke reiging uit. Wie scheiding vreest van dierbren en verwanten, laat hij eenzaam gaan als een rhinoceros.

8. Die zich thuis voelt in de ganse wereld, zonder haat, tevreden is met alles, die al gevaren vrezeloos doorstaat, laat hij eenzaam gaan als een rhinoceros.

9. Ontevreden zijn sommige asceten, ontevreden ook gehuwden in hun huis; niet hechtende aan kroost van anderen, laat men eenzaam gaan als een rhinoceros.

10. Het merk afleggende van de gehuwde, als een hoorn, wiens bladeren afgevallen zijn, heldhaftig kniselijke banden brekend, laat men eenzaam gaan als een rhinoceros.

11. Als iemand een verstandig makker vindt, een genoot, die wijs is en rechtschapen, laat hem dan, alle gevaren trossend, met hem trekken blij en bedachtzaam.

DE ONTHECHTING

Het gedrag van pantiplendhoorns kan dus zeer verschillend zijn; het hangt geheel af van het gedrag van de mens, waarmee ze hun gebied delen. De Wakamba's in Kenia jagen op deze dieren met gifpijlen of strikken. Dikwijls slijpen de arme neushoorns zulke strikken, waaraan een zwaar stuk hout is bevestigd, dagen of weken mee aan een poot, waarbij het draad diep in het vlees en de hotten snijdt. Daarom gaan de neushoorns in het land van de Wakamba's altijd door voor agressief en boosaardig. In het land van de Massai staan ze daarentegen bekend als zeer vriendzaam; want de Massai jagen immers niet en laten de neushoorn met rust.

DE MEESTER

Bertolt Brecht: Over mijn leraar

Mijn leraar is een teleurgesteld man. De zaken waaria hij geïnteresseerd was, zijn niet zo gelopen als hij zich had voorgesteld. Nu beschuldigt hij niet zijn eigen voorstellingen, maar de zaken die anders zijn gelopen. Wel is hij zeer wantrouwend geworden. Met scherpe blik ziet hij overal de kiemen van nieuwe teleurstellende ontwikkelingen. Hij geloofde vast in het nieuwe. Zo houdt hij van de jeugd, die voor mij alleen maar oaf is. Maar hij ziet haar nog veel mogelijkheden. Zo gelooft hij ook in het proletariaat. Soms heb ik de indruk dat hij zich verpillend zou voelen om wat meer te doen als hij minder in het proletariaat zou geloven. Mijn leraar dinkt de zaak van de vrijheid. Zelf heeft hij zich betrekkelijk vrij gemaakt van allerlei onaangename verplichtingen. Soms krijg ik daarom wel eens de indruk dat hij meer voor de zaak van de vrijheid zou kunnen doen als hij wat minder op zijn eigen vrijheid zou staan. Zijn hulp bij mijn werk is onschikbaar. Hij aandekt alle zwakke plekken. En hij doet tegelijk verbeteringsvoorstellingen. Hij weet veel. Naar hem luisteren kost veel moeite. Zijn sinnen zijn erg lang. Zo brengt hij mij geduld bij. Hij heeft veel plannen maar hij voert die zelden uit. Een

werk verlangen om alleen iets uit handen te geven als het uitvalt is, weerhoudt hem er meestal van überhaupt ook iets uit handen te geven. Hij houdt er niet van om te zeggen hoe hij tot zijn vaak verrassende conclusies komt. Het kan zijn dat hij het zelf niet weet, maar het kan ook zijn dat hij aan de ingebakende kwaal van alle leraren lijdt om zich zelf juist niet overbodig te maken. Hij is een groot voorstander van de strijd maar zelf doet hij daar eigenlijk flaver niet aan mee. Hij zegt dat het daar niet de tijd voor is. Hij is vóór de revolutie maar zelf draagt hij eigenlijk meer bij aan het bestaande. Hij komt moeilijk tot besluiten in zaken die niet zijn persoonlijke bestaan te maken hebben. Steeds behoudt hij zich de grootst mogelijke vrijheid voor. Als daardoor iets verloren gaat, ook als het iets belangrijks is, doet hem dat niet veel. Ik denk dat hij nergens bang voor is, behalve voor één ding: het betrokken raken bij bewegingen die op moeilijkheden stuiten. Hij heeft wel wat al te veel aan zijn integriteit, vindt ik. Ook bij het proletariaat is hij eigenlijk alleen maar te gast. Niemand weet wanneer hij vertrekt. Zijn koffers staan altijd gepakt. Mijn leraar is zeer ongeduldig. Hij wil alles of niets. Vank denk ik dat de wereld op die eis graag antwoordt met: niets.

DE LEERLING

TATOEEREN

Waarom naar Amsterdan?
Het ook goed en heeft niet
dus? Het is in Zuidland,
met de beste kwaliteit.
Kort en wijlwaard lang
Havendijk 52, Schij-
vingoord: 05906-4770.

Kristeva interesseert zich vooral voor de experimenten met kleur, omdat zij hierin de uitdrukking van instinktieve driften terugvindt. Uitgaand van onderzoeken over de ontwikkeling van het oog toont Kristeva aan, dat de specifieke werking van de kleur blauw, die Clotiu met groot meesterschap gebruikt, op heel vroege kinderlijke indrukken teruggaat. Al vóór het kind namelijk tot object-fixatie in staat is, met ongeveer anderhalf jaar, is het in staat kleppen, waar te nemen, en het eerst de kleuren met een korte goldangte: blauw dus heel vroeg. Bij gebruik van de kleur blauw zouden dus heel vroege, archaische momenten geactiveerd worden!

DE KLEUR BLAUW

NEUSHOORNDANS
*****

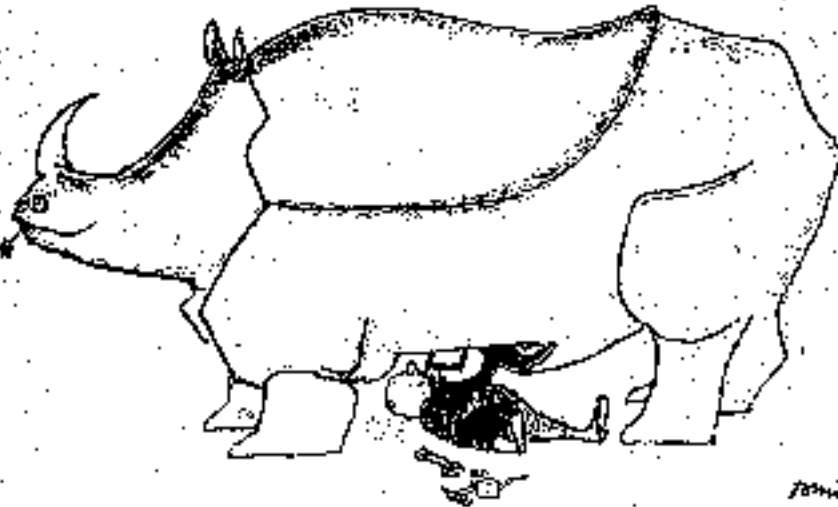
fluit + gitaar

Henk v. Rijn '74

The image shows a musical score for flute and guitar. It consists of two systems, each with four staves. The first system has a treble clef on the top staff and a key signature of one sharp (F#). The second system has a bass clef on the bottom staff. The music is written in a rhythmic style with various note values and rests.

ken je niet
het lied
van de neushoorn
en de mondharp
neus hoor
dan wie je wat
de deus
de ora
non hora
non es
hierin verborgen
zit de eerste les
gepanteerde vormen
verborgen vibreren
onhoorbare woorden
op adem sferen
stappende klanken
ijle tonen
zo is het lied
van de neusharp
en de mondhoorn

DE EXTASE

Een Duits chemicus, die zich als leraar voor TM heeft ingezet, maar na enige jaren de beweging de rug toekeerde, heeft de Maharishi van dichtbij meegemaakt. Wat hem opviel was dat diens gedrag gekenmerkt werd door evenveel serieuze als on-serieuze aspecten. Een mengelmoes van pragmatisme, naïviteit en onbetuigdheid. Zijn smaak wordt gekenmerkt door een overbearsende voorkeur voor pompeuze bouwwerken en grootse, weinig realistische projecten. Een voorbeeld is het hoofdkwartier te Soelisberg in Zwitserland, een gigantisch bouwwerk, dat eerder dekadente grootheid; waan uitstraalt dan gepaste nederigheid. Als een zonnekoning resideert hij daar en ontwikkelt de meest kostbare planaren. Maar hoe dichtor men bij de top staat, des te meer noemt kritiekloos bewondering de plaats in van realiteitszin. De verering gaat zelfs zover, dat komplette onzin uit de mond van Maharishi uitgelegd wordt als verkoren waarheid. Een volgeling bewoerde zelfs, dat de Maharishi zo verlicht is, dat hij geen onzin kan uitspreken. Het onbegrip zou geheel te wijten zijn aan het lage bewustzijnsniveau van de toehoorders, die de diepe wijsheid van zijn woorden niet kunnen bevatten.

DE VERLICHTING

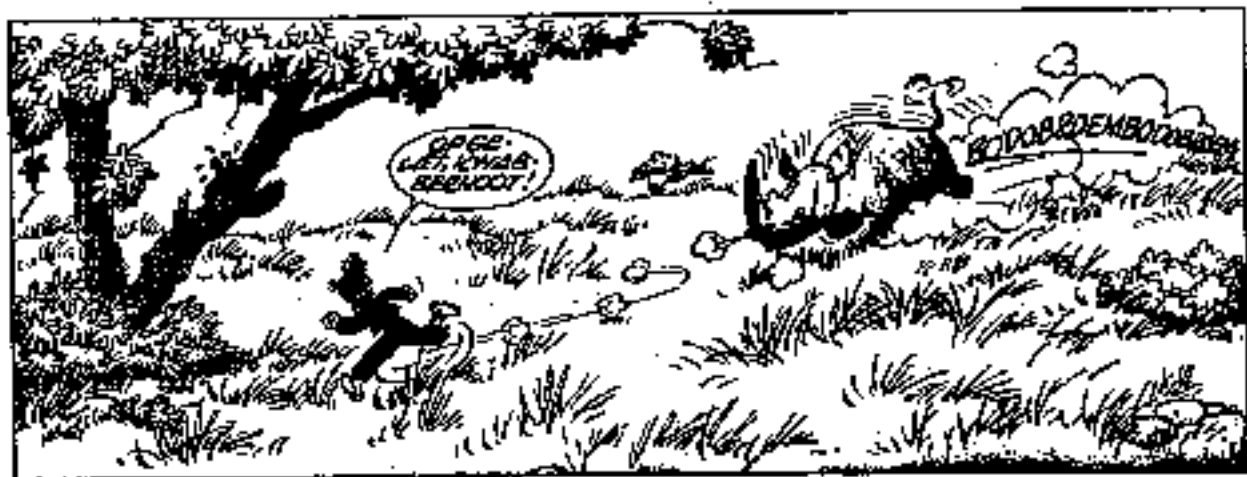
Eveneens op dit eiland heb ik het vreselijke beest gezien dat "karkadann" heet, en dat daar net zo rondgraast als koeien en buffels op onze weiden. Het lichaam van dit beest is groter dan het lijf van een kameel. Aan het uiteinde van zijn neus zit een hoorn van 10 ellen lang, waarop het gezicht van een menselijk wezen is gegraveerd. Deze hoorn is stevig en dient de karkadann om ermee te vechten en den olifant te overwinnen, hem daarna vast te steken en van den grond op te tillen totdat hij dood is. Dan loopt het vet van de dode olifant in de ogen van de karkadann, die erdoor verblind wordt en ter plaatse neervalt. Uit de hoge lucht stort zich dan de verschrikkelijke vogel rokh op die twee neer, tilt ze samen omhoog en brengt ze naar zijn nest om er zijn kleintjes mee te voeden.

DE NIEUWE NAAM

KWABBERAAN, DE NIEUWSDIEN IN KWESTIE IS
GISTERAVOND DOOR DE WAKKELUS VERBODEN
HIER VLAG BIJ. HJZAL NOS WIEL IN DE BUIET
ZIJN. ALS WIE HEM DUS TRILAS WILLEN
VIANDEN MOESTEN WIE HET DADELUK PROBE-
REN. MIJN JACHTMETHODE DAL HJ JE
LITLERSSEN...

SUMELE LIEBN LATER...

DE ANALFABETISERING

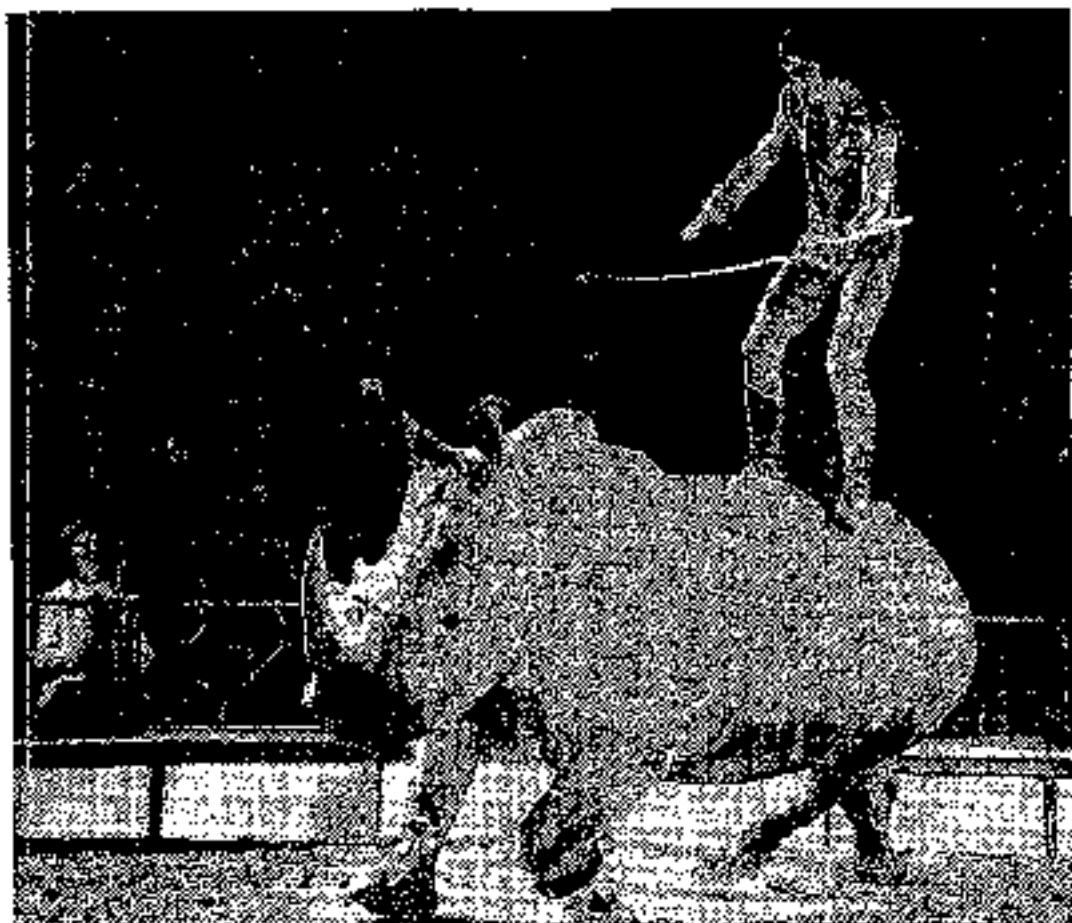

Op een dierenboerderij in Kenia streefde de Frans van neushoornbaby, die het beste vriendje van een geliefde was geworden.

Van een zekere dr. Kolb werd verteld dat hij in Oost-Afrika meer dan 150 neushoorns had geschoten. Het zou een speciale taak voor psychologen zijn, uit brieven en berichten de mentaliteit van zulke 'afslachters achteraf' te onderzoeken. Deze 'jagers op grootwild' zijn klaarblijkelijk geheel andere lieden dan onze Europese jager, die zijn wild verzorgt en veel geld spendeert om de wildstand te onderhouden en te verbeteren. Omdat een safari in Afrika bij ons altijd als bijzonder heldhaftig wordt afgeschilderd, mag men vermoeden dat persoonlijke minderwaardigheidsgevoelens, verdrongen vernietigingsdriften en een zekere verzucht tot dergelijke afslachtingen hebben geleid. Daarbij was juist de jacht op neushoorn ooit een gevaarlijke heldentocht. De Engelse onderzoeker Frederick Selous (1851-1917) heeft tijdens de lange jaren van zijn verblijf in Afrika nooit een geval meegemaakt waarin een Europese neushoornjager door een neushoorn werd verslonden.

DE KONINKLYKE WEG

AUF EINEM ECHTEN RHINOZEBOS reitet Dompteur Charles Kois durch die Manege. Der einzigartige Dressurakt ist ein Höhepunkt im Nürnberger Gastspiel-Programm des Zirkus Barnum

De wildwachter Kois berichtte in 1960 over een verbitterd gevecht tussen een neushoornbul en een olifant in het Krügerpark. De olifant wilde de neushoorn klaarblijkelijk niet toestaan te drinken; de neushoorn hield echter kop-pig vol. In de loop van het gevecht dat zich daaruit ontwikkelde, vielen de beide dieren van de drie meter hoge steile oevers in de rivier, maar vochten in het water nog door. Grote bloedsporen leidden naar de plaats waar de neushoorn ten slotte dood lag – met vier gaten van de stootlanden en andere verwondingen. Vaak heeft men geconstateerd dat olifanten dode neushoorns helemaal met takken en twijgen hadden bedekt.

DE SENSIBILISERING

Wenn es mal soweit sein sollte
(vielleicht ist es bald soweit!!), daß Dir die
Nashörner zum Hals heraushängen
(siehe unten), dann
laß mich's bitte
wissen! B.

DE PURIFICATIE

Zijn sex-evangelisatie voert hem niet alleen in het schone Europese bed, maar over de hele wereld, Azië, Australië en Afrika. De verovering van dat laatste werelddeel is volgens MO een spektakulaire geschiedenis, een ware sex-orgia. In 'Mocumba - de verovering van Afrika' gaat het er heet aan toe:

'Toen ik mij 's morgens vroeg geroed maakte om de liefde te bedrijven, toen plotseling deze geweldige, naakte, zwarte godin boven op me ging zitten, mij wild beminde en mij snel liet klaarkomen... had ik nog nooit gezien dat een zwarte vrouw zo mooi kan zijn. Zij hoefde niet eens haar hand te gebruiken, zij ging gewoon direkt op me zitten en stopt hem er helemaal in, de totale 19 centimeter... Ze was prachtig! Jezus, dank U Heer, dat U haar gezonden heeft.'

Maar dan barst het pas goed los. 'Ze loopt rond en danst wild rond het vuur, dan springt ze op het kruis en ze binden haar polsen vast en de dappere mannen lopen door het vuur en gaan naar toe en neuken haar, de een na de ander... en er is overal geroep en geschreeuw en al die Afrikaanse muziek en iedere keer als een man de mood heeft door het vuur te gaan en haar te neuken, dan worden ze wild en schreeuwen en brullen!'

Vrome theologie? Nee, een pedagogische handleiding voor zijn viejes, een handleiding voor de 'prostitutie voor Jezus'. Maar MO is slim genoeg om het gevaar daarvan in te zien. Als de meisjes ervan zouden genieten, zouden ze wel eens te ver kunnen gaan en MO wil geen zelfstandige individuen, maar liefdeslevinnen. Als goede raad vertrouwt hij ze toe: 'Konecentreer je liever op je missie en niet alleen op sex. Wanneer je je zinnen daar teveel op richt, zou je wel eens te enthousiast kunnen worden. Probeer dat te negeren en word een beetje frigide...'

DE IMPOTENTIE

De vijf soorten neushoorns hebben net als wij een vasculaire penis, maar de uitenden ervan moet je hebben gezien om het te kunnen geloven. Neushoornstieren zijn de eerste aanhangers van de flower power. Ze hebben allemaal een lange, stijve penis met een schitterende paarse dop erop in de vorm van een naars. Vanuit het middelpunt van de gedeeltelijk gelobde capsule steekt een fraaie trompet. En daarmee zijn we er nog niet. Aan de basis van de eikel, vlak achter de 'bloembladen', zit een paar zijdelingse flensen – bij andere soorten lobben – dat tijdens de erectie door bloeddruk wordt verstijfd. Dit zijn de organelen waarmee men de *palangs* van de Kenyuhs heeft vergeleken, al is de vergelijking dan geforceerd omdat de *palangs* van de zeldzame Sumatraanse neushoorn meer op een paar aan de penisschacht bungelende wortjes lijken dan op een stevig dwarsstuk. De flensen op de rijkant van de fallus van een puntlipneushoorn lijken meer op een *palang*, maar die soort leeft ver weg in Afrika.

Als je een neushoornkoe met een bloemetje het hoofd op hol zou kunnen brengen, zou de penis van de stier verklaarbaar zijn. Het behoeft geen betoog dat het eerste niet het geval is. Aangezien ze tijdens de copulatie met hun achterste naar de stier staan, vangen ze niet eens een glimp op van zijn fraaie penis. Niettemin kan de speciale houw ervan een van zijn problemen ondergaan. Met zijn logge lijf schrijlings over de flanken van een verliefde koe gezeten kan hij haar seksuele roos niet zien. Zijn penis glijdt echter langzaam maar zeker uit de penisschede onder zijn staart te voorschijn en komt steeds dichterbij haar kruis. Naarmate zijn liefde opbloeit, begint de penis rond te tasten. De lobben en de trompet wuiven zelfstandig heen en weer en tasten naar haar vulva. Zodra de top contact heeft met de juiste opening, wordt de rest van de penis met lobben, flensen en al naar binnen gedreven om daar soms een half uur lang in te blijven zitten.

DE FLOWERPOWER

Martin Johnson zag eens het liefdesspel van een paar neushoorns van zeer nabij vanuit de auto. Ze stampvoetten met korte stijve passen. Na een half uur bemerkte de stier de auto, schoof verrast en stormde met de staart recht omhoog het struikgewas in. 'Wij dachten natuurlijk, dat de neushoornkoe hetzelfde zou doen', vertelt Johnson verder. 'Dat gebeurde echter niet; het leek erop dat ze haar vrijer helemaal niet had zien verdwijnen. Ze scheen blijkbaar zeer verbaasd, dat zijn liefdesbetuigingen zo plotseling geëindigd waren. Maar toen kreeg ze ons in de gaten; en tot onze grote verwondering begon ze haar verliefde gedoe helemaal opnieuw alsof ze onze auto voor een neushoorn hield. Dat een auto plotseling tot voorwerp van verering van een neushoornkoe kan worden, was voor ons toen toch iets ongewoons. Het nieuwe liefdesavontuur bleef ook niet slechts tot een enkel ogenblik beperkt, vijftien minuten of nog meer probeerde het ijdele dier de stomme terughoudendheid van onze onbeweeglijke wagen te doorbreken. Ze trok zich zedig terug en niets gebeurde. Ze hield een moment op en danste onhandig rond. Ze plukte verleidelijk een bosje gras en wierp het in de lucht. Ze stapte stijf en sierlijk op ons af en kwam opdringerig nog dichterbij dan de plaats waar vandaan ze zonder succes haar terugtocht was begonnen. Toen kreeg ze ons opeens in de gaten. Met een toornig, boos snuiven staakte het kwaad geworden dier alle vicierij. Omlaag ging de kop, hoog de staart en zo plotseling, dat wij volkomen verbluft waren, viel zij ons rechtstreeks aan en botste het volgende ogenblik al tegen het plaatwerk dat ons beschermde. Maar wij waren niet alléén verbaasd. Het lawaai van het metaal tengevolge van de botsing en ons eigen geroep waren voor de oren van de neushoorn nieuwe geluiden. De koe proestte nog eens wnedend en vluchtte toen in wilde galop naar de zoutpan.'

OVERLEEF MET DE DELEGATIE

Slemer legde de delegatie uit, waarvoor hij hier gekomen was en hoe wel de diens niet wisten, wie Stalms was, en zich ook niet veel konden voorstellen, hoe Stalms was, vanden al die godachtte, dat zij niemand uit de zandst van Grootenheid of zonden kansen hervijde, noch als zeer aanpakkelijk. Welken nu had toen de idee van, dat deze hervijding in haar sprak, zou moeten gaan en hoe zij ooit moed

bijten zouden zonden om Oran met die afflicte te bestrijden. Maar zij konden toch alle met geschied met de kop, waarbij de rusthoven, die zij te wegingen met zijn ware kop die zij lijn kon bereiken. Slemer bleef onder de boven wieng. Hij werd daarvoor den het secret be-ijpt door de secretaris, die zelfde. Kijk eens hier, zij lag onder, ze moagt wel met een secret, doch het zou beter zijn, indien zij was op een afstand bleef, want het verandert en niet te afschuwe-

lijk richte. De verhooren, die Slemer eigenlijk een klein vriendelijk drowje had willen geven, gerichte daardoor in de grootste verlegenheid en terwijl de verhooren nog verder stonden te doorkaren, brak hij zich verder terug op het strand, waar hij hoe langer hoe treuriger werd en op het laatste zeer wezenloos te de zee stond te staren. Slemer zelde, dat hij het plan had de volgende morgen een eerste tocht te maken in de Ktaalbocht en ook op onderzoek, hoe danz alles gesteld was

en hij vroeg hoeveel diens de noeder- via bewaakt. Hij zei niet, wat de diens ook nooit zouden begrijpen, dat hij in de eerste plaats ging om Stalms te zien en niet wonderlijk lichtte. De delegatie verkleende alle inpassen zeer ingewonen met dit plan. Zij zou dat de volgende avond te vergaderen om van Slemer te vernemen, wat zij onder zoek had opgeleverd en hoe de hulp van de diens van Zetmesd zou kunnen worden opgevoerd.

DE EXCOMMUNICATIE

DE DOOD VAN EEN PARKWACHTER

Op 1 juni 1979 werd Elias Lasher, een Tairouiaanse parkwachter, door stropers gedood in het Westelijke deel van de Ngorongoro Conservation Area. Die stropers, gewapend met halfautomatische geweren, waren er op uit om luipaarden en neushoorns te bemachtigen. Een onderwijzer in Kakesio ontmoette op 29 mei de twaalf stropers, die hem vroegen waar zij luipaarden en neushoorns zouden kunnen vinden. De onderwijzer spoedde zich naar Lindolen, ongeveer 40 kilometer er vandaan, en rapporteerde zijn ontmoeting aan Elias Lasher; laatstgenoemde vroeg onmiddellijk het hoofkwartier om versterking, terwijl hij zelf met een kleine groep alvast naar Kakesio vertrok. Op 31 mei arriveerden twee patrouilles van zes en zeven man in Kakesio en het zoeken naar de stropers begon.

In de morgen van 1 juni kwam de groep van Lasher, begeleid door enkele Masai, aan de voet van een kleine heuvel waarop de stropers geacht werden zich te bevinden, met hun buit. De patrouille verdeelde zich en naderde voorzichtig de heuvel. Maar toen de wildwachters een open plek bereikten, kregen zij de volle laag van de stropers. Lasher werd tweemaal geraakt en stierf ter plaatse.

De gehele week daarop werd het terrein afgezocht naar de stropers, maar tevergeefs. Toch waren zij door verschillende mensen gezien en werden enkele verdachten opgepakt.

Elias Lasher kwam in 1965 bij de Ngorongoro Conservation Area Authority, als wildwachter en bewees al spoedig dat zijn belangstelling en talent waren gericht op bestrijding van stropertij. Omdat

bij de Masaitaal sprak, kon hij gemakkelijk inlichtingen krijgen van de Masai vochouders, de enigen die in het gebied mogen verblijven.

In 1970, na een éénjarige cursus aan de Afrikaanse Wildbeheerschool in Mweka, werd hij parkwachter-assistent en ingedeeld bij de anti-stropertij-eenheid. Hij ontdekte dat de ergste stropertij in het zuiden van het gebied plaatsvond en in 1974 werd hij gepromoveerd tot parkwachter, met de opdracht om daar patrouilles te organiseren en te leiden.

Lasher's faam als weigbandhaver werd al gauw bekend in het gehele gebied en daarbuiten, met het gevolg dat stropers speciale tactieken gingen toepassen daar waar hij gestationeerd was. In 1976 verplaatsten de voornaamste stropers-activiteiten zich naar het westen. Als gevolg daarvan werd Lasher de tweede parkman van de Westelijke

zone en leider van de Westelijke anti-stropertij-eenheid.

Elias Lasher liet een weduwe en vijf kinderen achter.

Het bovenstaande bericht, overgenomen uit het IUCN Bulletin van januari-februari 1980, moge voor ons een aansporing zijn vaker en met meer geld hen te steunen die in eigen land, met voortdurend gevaar voor eigen leven, de wilde fauna beschermen.

HET MARTELAARSCHAP

Das van die Swastica is je nog langh duwan
he? Mij trouwen oek Ik heb het nog
aan gescenkt.

Ik zag trouwen je rhino stempel en huwst
Slay gedraaid - altus: Agurien
van enkele ontbeduuden, de nutteloosely.

Oek ik en Nether Association met en fascinate
Symbool. m.b. de Swastica van de S.S.

Wie ze op de arm en op de pet maorende.

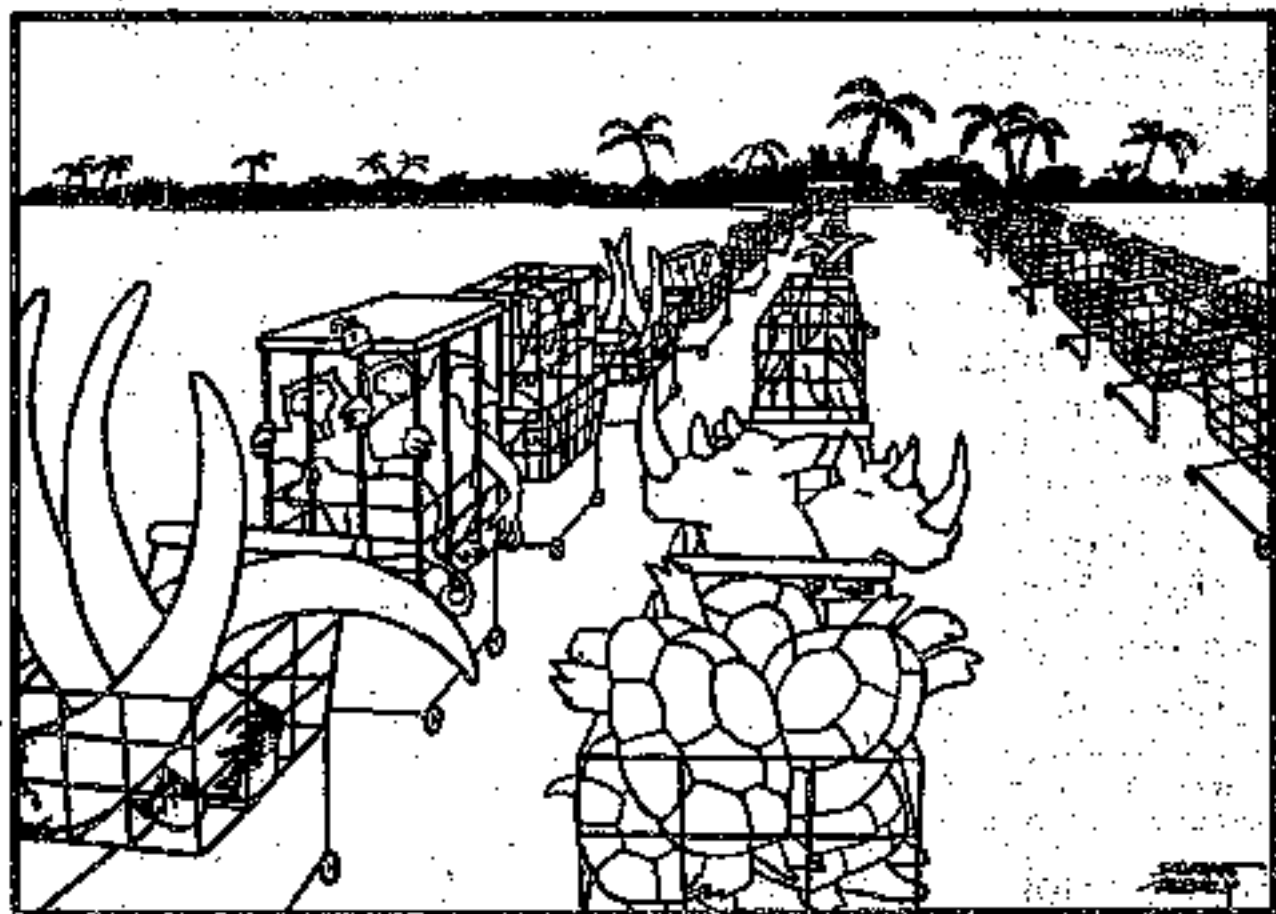
Hoekend... in mij onloos breken, word ik
intuutend en alken lykend op 't mynende
m.b. altus Reounerende.

ken je Deger dat ten dansen
van je stempel de vorm met alleen

en kwadslag is gedraaid maar oek nog
180° anders is gerecht; zodat en ges enkele
red. tot beregdeheid formen van of Agurien
mynerij de rest.

DE LEVENSDRVARING

De vlucht voor de werkelijkheid en de vlucht voor zichzelf zijn in alle traditioneel geloofsystemen verankerd. De scheiding tussen geloof en maatschappij was vroeger echter nauwelijks zichtbaar. In onze wetenschappelijk geaarde maatschappij komt het geloof steeds sterker onder druk te staan. Dat leidt aan de ene kant tot een aanpassing, aan de andere kant tot een overdrijving van religieuze wereldbeelden. In die laatste categorie bevinden zich alle jeugdsekten, die gruwelweg in twee varianten uiteen vallen. Bij de oosters georiënteerde sekten en bij Scientology benadrukt men het bewustzijn als de essentiële werkelijkheid. De twijfel aan het tijdelijk bestaan komt tot uiting in een haat tegen de eigen lijfelijkheid, tegen het aardse bestaan. Men vlucht in het eigen bewustzijn, dat een schuilplaats biedt in een enclave van volmaaktheid. Aan de andere kant staan de Verenigingskerk, de Kinderen van Ood en de christelijke bewegingen. Voor hen zijn de aardse realiteiten onderworpen aan een bemachtigende en worden alle menselijke gemeenschappen niet door een menselijke maar door een goddelijke hand geleid. Hun vlucht is de vlucht in de theocratie.

Naar welke kant men ook vlucht, het is de meester, die de weg aangeeft. Een weg waar mensen slechts werktuigen worden voor de voltooiing van welk messiaans plan dan ook. De sekteleiders buiten de behoefte aan zin, zaligheid en leidraad van hun volgelingen uit op hun tocht naar politieke, economische of persoonlijke macht.

DE VLUCHT

ARTIS

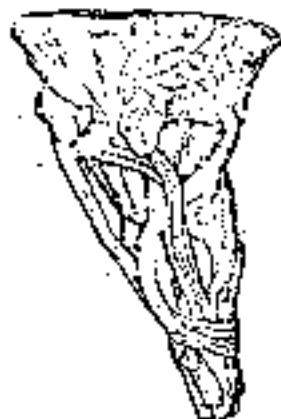
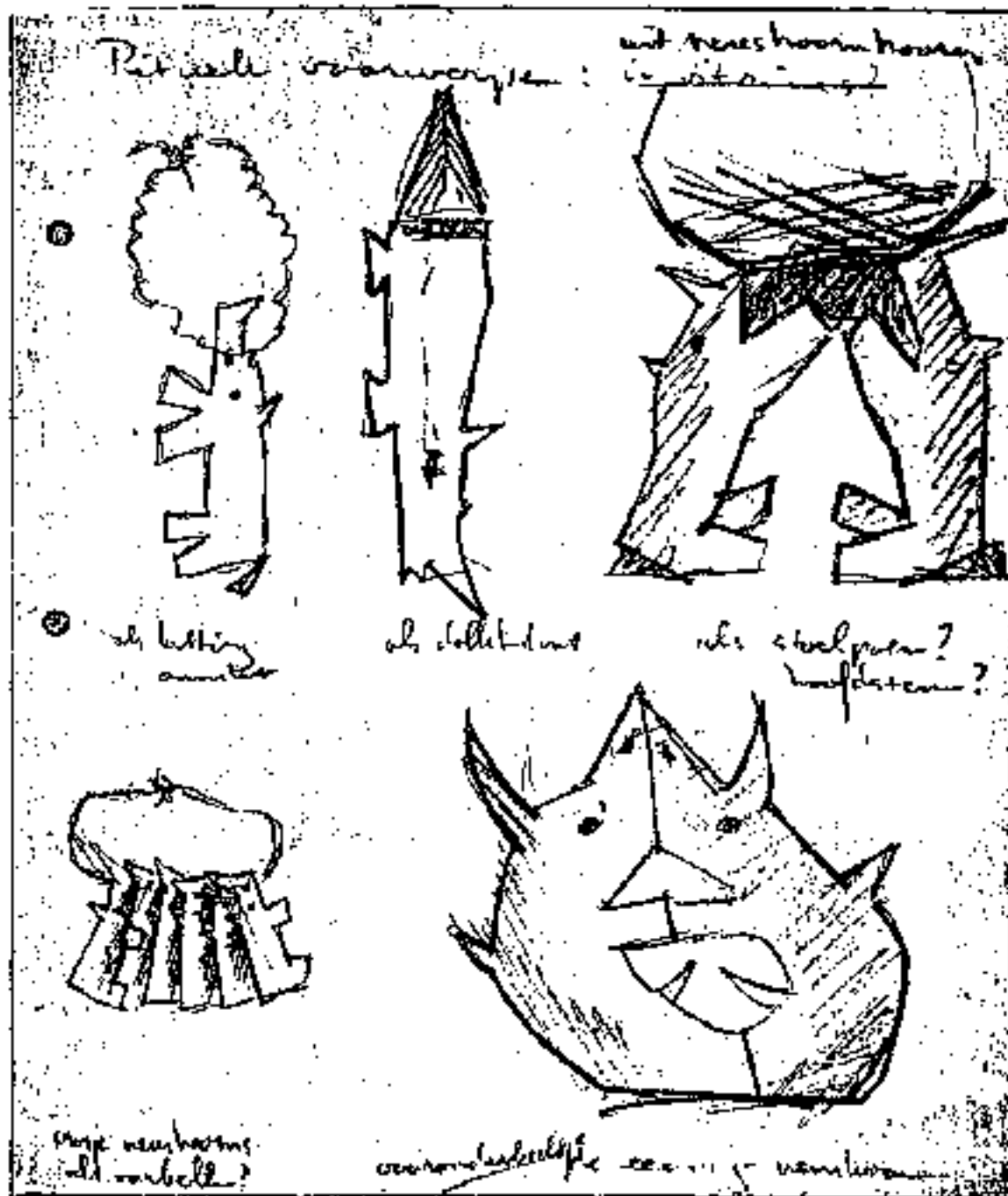
zo vaak
met z'n hoorn
tegen het luik van z'n nachthok

tot er een glanzende streep
op het ijzer zichtbaar wordt

en z'n hoorn to
taal is af
gesleten

of is het een wijfje?

HET RESERVAAT

LEGENDARY CUPS OF HORN

Rhinoceros horn cups, delicately hand-carved as shown here, are the source of many romantic Oriental legends. One is that they would shatter if they contained poison. Because rhinoceros horn, unlike that of most other mammals, is actually made of compacted hair, the cup may here be used, but in a very less dramatic sense the legend. Since many ancient poisons were strong alkalis, they no doubt separated the hair strands of the horn, causing noticeable disintegration inside the cup and thus alerting the owner.

DE MAGIE

Magie kan worden beoefend door gewone leden van een maatschappij, maar er kunnen ook specialisten zijn. In dat geval spreken we van tovenaar (als het om zwarte magie gaat) en medicijnman (als het om witte magie gaat). De terminologie laat op dit gebied overigens te wensen over in consequent gebruik.

Objectief bezien kunnen magische handelingen eenvoudig het beoogde effect hebben. Hoe komt het dan dat er geloof aan wordt gehecht? Magie is een zeer levensvatbaar verschijnsel. Er zijn diverse factoren te noemen (maar men moet vooral bedenken dat de drijfveer achter magie beoefening zeer veel is),

1. het beoogde effect wordt ondersteund door andere handelingen. Landbouw wordt nooit alleen met magie bedreven - magie is alleen het beste extra zorg waaraan behoefte gevoeld wordt.
2. magie kan als niet-bedoeld effect hebben dat de beoefenaar, verlost van onzekerheid, twijfel en angst, inwendig zelf; in vol vertrouwen, gaat vissen, gaat jagen, op oorlogspad of op vrijerpad gaat.
3. positieve gevallen krijgen veel meer aandacht dan negatieve gevallen; bij magie moeten we uitgaan van een sterke motivatie en bij sterke motivatie is er de tendentie dat negatieve gevallen over het hoofd gezien, „vergeeten”, of weggeredeneerd worden (dit vindt in de wetenschap ook vaak plaats).
4. magie omvat een verklaring voor mislukken. Als toepassing geen resultaat oplevert, dan kan het ritueel slotdig zijn uitgevoerd, er kan tegen-magie zijn bedreven, enz.
5. toepassing van magie behoeft vaak niet direct effect te hebben. Een magische rite, bedoeld om een ander schade te berokkenen, hoeft niet per se uitsluitend te geven wanneer dat zal gebeuren. Aangezien een mens altijd wel een zaak wordt, een kind verliest, een misoogt leeft en tenslotte eens doodgaat, is het succes van magie verzekerd.
6. tenslotte vindt veel magie (van zwarte magie) helemaal niet plaats. Er wordt een magische handeling verondersteld, omdat het effect in de vorm van ziekte of dood wordt ervaren.

In B.2 werd gesteld dat totemisme, dat aanvankelijk als uiterst belangrijke verschijnsel werd gezien, een onvruchtbare constructie bleek. De vraag rijst of dat niet andere belangrijke begrippen, zoals shamanisme, mana, magie, taboe, en andere begrippen niet eveneens het geval is. Mij bekrijpt vaak de gedachte dat ook het begrip „religie”, met welke afperking dan ook (verg. B.1) als wetenschappelijk begrip onvruchtbaar is. Er is wel eens heringed (Wax 1961) dat het onderscheid tussen religie en magie niet te maken heeft met de westerse culturele traditie en de plaats van het Christendom daarin, dan met wetenschappelijke relevantie. Heeft religie als afzonderlijk begrip niet een overeenkomstige achtergrond? De mens heeft ideeën die niet empirisch geïmpliceerd kunnen worden (Van Baal), ideeën over relaties met „non-human others” (Horton), ideeën die de vorm van een „symbolic statement about the social order” kunnen aannemen (Leach). Naar mijn mening is het idee hier echter belangrijker dan de vraag waarover de mensen ideeën hebben, of die empirisch verifieerbaar zijn of niet, en in welke vorm die gegeven zijn. De vraag is: zijn, in tegenstelling tot dieren, ideologische wezens. Isolatie van „religie”, maar ook van „wetenschap”, binnen het totale ideële stelsel van een samenleving negeert overeenkomsten ten behoeve van verschillen die in de westerse cultuur gevoeld worden, maar die daarin nog niet relevant hoeven te zijn ten aanzien van inzicht in mens, maatschappij en cultuur in het algemeen.

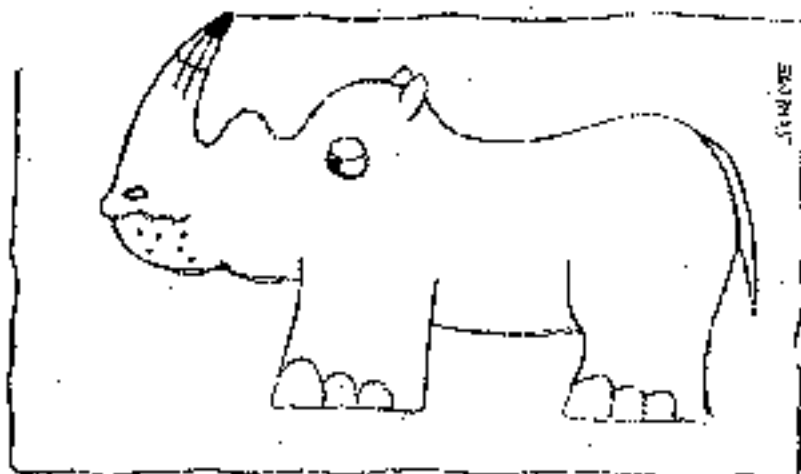
DE DIALECTIEK

Niet alle profetische bewegingen zijn gelijk aan de cargo cults. Köhler (1964: 95) onderscheidt naar inhoud een zestal typen:

1. *archaologisch-nativistisch*, waarin een streven bestaat naar het doen herleven van oude cultuur
2. *ethnologisch-adoptief*, waarin een streven bestaat naar het overnemen van de nieuwe cultuur (hieronder valt de cargo cult)
3. *tegen (normale) overheersing*, hieronder vallen religieuze bewegingen die sterk gericht zijn tegen (koloniale) overheersing
4. *tegen heerserij* ed., bewegingen die zich richten op bepaalde elementen in eigen gebruiken
5. *separatistisch*, bewegingen die voortkomen uit kerken en zich daarvan losmaken
6. *eschatistisch*, bewegingen die zich terugtrekken uit de wereld, en in tegenstelling tot stn. 1 en 4 daaraan niets willen veranderen.

Sommige van deze religieuze bewegingen hebben sterk politieke implicaties en zijn voorloperen en soms voorlopers van politieke bewegingen. Alrijd zijn het bewegingen die voortvloegen uit een benarde situatie van (proef) sociale verandering?

Door onze redacteur
F. O. DE RUITER

ZHAR, 3 nov. - Samen met Engeland, de Verenigde Staten, Canada, Duitsland en België is het Wereldnatuurfonds Nederland vandaag een productie "Red de neushoorn" begonnen. Over enkele maanden zullen Canada, Frankrijk en Noorwegen volgen. Doel is om ongeveer twee miljoen dollar bijeen te brengen ter bescherming van dit dier, waarvan vooral de zwarte Afrikaanse variant ernstig in zijn bestaan wordt bedreigd. Een land als Kenia zag het aantal rinoerossen tussen 1985 en nu teruglopen van 20.000 naar 3000 stuks. In het bekende nationale park Tsavo zijn er nog maar 150 over van de 6000 à 8000 die er tien jaar geleden worden geteld.

De neergang is grotendeels te wijten aan struprijen onder invloed van een oosters bijgevoel, dat aan de hoorn van het dier bijzondere krachten toekent. Men maakt er toverdranken, kruiden en waaierpoeders van die de mannelijke potentie verhogen. Het poeder van de hoorn zou bovendien een kostbare werking hebben. In sommige Arabische landen worden duizenden dollars neergelaten voor een dolk met een heft van neushoorn als statussymbool en middel om de geslachtsdrijf op te voeren.

Vroeger was Hongkong een van de belangrijkste centra waar het magische artikel werd vervaardigd. Het was de

praktijken daar wettelijk worden verboden, heeft de handel zich verplaatst naar het Midden-Oosten. Die verschuiving bleef ook verboden met de grotere rijkdom door groeiende oliebronnen. Vooral in Jemen wordt de hoorn op grote schaal verkocht. De laatste jaren steeg daar de prijs tot 10.000 gulden per kilo. Men schat dat tussen 1975 en 1978 alleen al in Kenia jaarlijks 20.000 rino's werden gestroopt om aan de vraag in Jemen te kunnen voldoen.

Daarnaast zijn in Oeganda onder groot wild in het algemeen slachtingen aangericht door soldaten van Amin, die met machinegeweren, bazooka's en vergiftigde bussen hele wildparken uitroeiden. Daarbij kwamen ook grote aantallen neushoorns om het leven. Tanzaniaanse bevrijdingsstroepen deden er nog een schep bovenop. Zij namen volgens recente berichten de laatste witte neushoorns van Ruwenzori voor hun rekening.

In Kenia is men inmiddels tot het besef gekomen dat er voor de rinoeros een noodmaatje geldt. Op 22 mei jl heeft president Daniel Arap Moi hem de status van "volledige bescherming" verleend, wat betekent dat dit logge dier op geen enkele wijze mag worden lastiggevalen. Bovendien is hulp uit het buitenland ingeroepen om die maatregelen te treffen die struprijen moeten tegengaan. Hetzelfde geldt voor Tanzania en Zambie.

Het Wereldnatuurfonds Nederland wil f 600.000 bijeenbrengen voor twee projecten in die landen, waarbij het onder meer gaat om de aankoop van landrovers, radio's en tenten ten behoeve van anti-struprij-eenheden. Er worden plannen uitgewerkt om neushoorns weg te halen uit moeilijk controleerbare gebieden. Voorop staat dat aan de illegale handel zo snel mogelijk een eind moet komen.

Neushoorns bestaan volgens paleontologen al zo'n 60 miljoen jaar op aarde. Er waren oorspronkelijk twee hoofdsorten: een betrekkelijk klein dier (zonder hoorn), dat waarschijnlijk op de top leek, en een reus van 5,40 meter hoog en circa 10 meter lang, het grootste landzoogdier dat ooit moet hebben geleefd. De directe voorvader (of -moeder) van onze huidige neushoorn was de Dicerorhinus, een klein dier met twee hoorns, die achter elkaar waren geplaatst.

Er zijn nu vijf soorten te onderscheiden, waarvan drie in Azië en twee in Afrika. Van de Aziatische soorten schat men het totale bestand in het wild op niet meer dan 200 exemplaren: 55 Javanese, 300 Sumatraanse en de rest Indische neushoorns. De twee soorten die in Afrika voorkomen, zijn de witte (of broedlip) en de zwarte (of puntlip). Van de witte neushoorn leven in de Sudan nog maar 300 tot 600 exemplaren. Deze soort wordt daarentegen in zuidelijk Afrika tamelijk goed beschermd.

DE DEPRESSIE

**Oosters bijgeloof
doet neushoorn
de das om**

Bedenkt dat Kenia nu grol wint
maakt van wat Oeganda ook heeft
meer niet kwijt kan omdat zijn produk-
tiemiddelen verwoest zijn.

Da's Kenia wel veert bij de duizenden
onder Amin uitgaveken Intellectuelen
uit Oeganda's hoogontwikkelde
centrale provincie Boeganda (het vroe-
gere koninkrijk van de machtige Kaba-
ka in en rond Kampala).

Dat Kenia's universiteiten en zieken-
huizen bloeien door het talent van
Kampala's verfoederde Makerere-
universiteit en verpauperde Mulago-
ziekenhuis, beide eens nummer één in
heel Afrika.

Dat Kenia's vrachtwagens door Oe-
ganda denderen met benzine, machi-
nes, levensmiddelen en buitenlandse
hulpgoederen bestemd voor Rwanda,
Boeroendi, Zaire en Soedan, kusttoze
staten die op Kenia's aanvoerhaven
Mombasa zijn aangewezen, maar
vroeger Oegandaes transito-transport
gebruikten.

Dat Kenia's safari-parken niet mooier
of beter zijn dan Murchison Falls, Ru-
wenzori of Kidepo in Oeganda, maar
wel de loerstando-tara, -yans, -marken
en -guidens wegsnoepen omdat daar
geen hongerende Tanzaniaanse be-
vrijders massa's buffels en neus-
hoorns hebben geslacht, geen Amin-
ertens bestaat en een opgefakte on-
veiligheidsyndroom dat buitenlanders
afschrikt.

Als je met die wetenschap door de
nummer-1-gaatst van de wereld reist,
begrijp je de terughoudendheid van de
hardploeterende, maar zonder outen-
landse hulp vruchteloos tegen de bier-
kaki vechtende regerings-officials om
„weer zo'n buitenlandse persmuskiet“
te woord te staan.

HET NEO-KAPITALISME

Partij van neushoorn boekt succes in kiesstrijd Canada

Door onze correspondent
JES VORST

OTTAWA, 11 febr. - Terwijl premier Clark glimt van trief wegens Canadese hulp aan ondergedoken Amerikaanse diplomaten in Iran en oppositieleider Trudeau prat gaat op zijn hervonden liefde voor Canada's zuiderbuuren heeft een kortstondig diplomatiek incident met België een schaduw over de Canadase verkiezingscampagne geworpen. De Rhinoceros-partij verklaarde alomtegenwoordig België de oorlog nadat de bekende stripfiguur Tintin (Kudde) een neushoorn had opgeblazen die bij nader inzien de grootmoeder zou zijn geweest van partijleider Cornelius, woonachtig in een diergaardje in oostelijk Quebec.

Gelukkig voor alle partijen heeft de Belgische ambassadeur zijn verontschuldiging aangeboden. Schadevergoeding bestond uit twee dozen Belgisch bier en een krat roosolen. De ambassadeur werd verduijnd met partijshirts en foto's van leider Cornelius.

De naam Rhinocerospartij is gebaseerd op vier Franse kenmerken die de neushoorn gemeen zou hebben met politici:

precies; wel lag het onder de begruie 38 miljoen), hebben de rhinos het politieke toneel overstroomd met hun originele plannen.

Het probleem van de Canadase ambassade in Israël (Clark wilde aanvankelijk de ambassade van Tel Aviv naar Jeruzalem overbrengen, maar zag daar onder Arabische druk van af) wordt opgelost door Jeruzalem naar Tel Aviv te laten verhuizen. Andere voorstellen behalven het op rolletjes zetten van het bewuste gebouw, zodat de plaatsing aan de pragmatische politiek kan worden aangepast. Het defensieprogramma beruist op de constructie van de ICBB (Intercontinentale ballistische banaan) onder het motto: als je haar maar hard genoeg gooit doet ook een banaan pijn.

Opmerkelijke voorstellen voor binnenlands gebruik zijn de herbebossing van de steppen en het telen van raven en postduiven, die nu al de PPT ver achter zich zouden laten. Marhuana dient te worden gelegaliseerd, van de acidusopbrengst zal een derde aan de belastingen worden uitbetaald, die deagewerst hun pensioen-

el: doen, althuidig, lemp en blijdend oftewel kortslichtig.

De partij noemt sinds 1966 aan de verkiezingen deel uit te nemen met 65 kandidaten. Afgelopen mei behaalde zij ruim 60.000 stemmen, meer dan de communisten en de Maoisten tezamen in verschillende kieskringen. In Quebec lagen zij voor op de Conservatieven en de socialist.

In de afgelopen maanden heeft men een klein succesje geboekt. Volgens de "rhinos" heeft premier Clark hun beleid te "voor een nieuw tijdperk van bestuurbareid" volgen men overgeleefd. Ditmaal hebben de rhinoceros Clark voorbeeld te volgen volgen op na hant verkiezingsoverwinning op 18 februari. Het land te zullen gaan regeren als de partij een parlementaire meerderheid heeft.

Uitgebreid door het feit dat twee maanden na de verkiezingen van afgelopen mei ver oordeeld zijn te gaan het niet indienen was een filialiteit verslag over hun operationele uitgaven (Chauffeurrijpermaker Schaller). Het was 200 af 200 dollar - ik weet het niet meer.

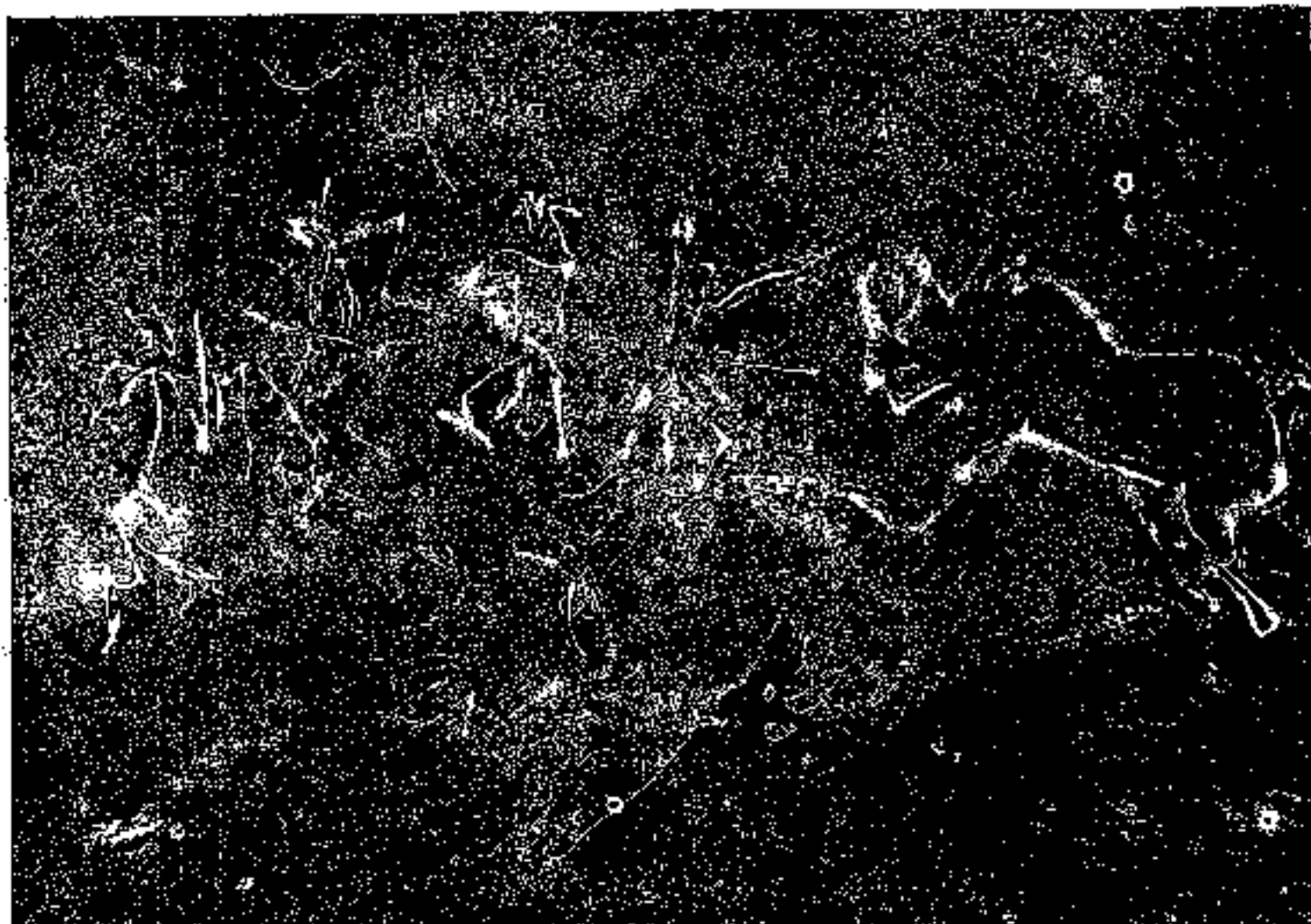
supplement nou in natura uitgetrekt kunnen krijgen.

Het gedrag (Nasen Canada's alleenlijk) premier Loughheed van Alberta en zijn benzine drinkende collega van Ontario, Davis, dan worden gesmaakt door het samenvoegen van het volgende compromis: de prijs op te strijken door de oliemaatschappijen wordt vastgesteld door Loughheed, terwijl Davis maar moet betalen hoeveel de consumenten moeten betalen.

Ook wordt de mogelijkheid voorzien dat deze procedure een lagert kan opleveren. Het verschil zal dan worden goedgekeurd (op grond van de marxistisch-leninistische leuze "laet de rijken betalen") door een speciale heffing op de palassen van maatschappelijke ambtenaren.

Op de lange duur wordt Canada's energievoorziening vastgesteld door elektrische generatoren te bouwen in de vorm van roetsachtige tredmolens die door hamsters worden bediend.

Deze zouden hun kracht ontleenen aan het opeten van de overproduktie van Canadese graan, dat toch al niet meer aan de Sovjet-Unie terug worden verkocht.

Een ouder schrijft:

"Mijn zoon ging vijf jaar geleden bij Hare Krishna. De beweging heeft zijn leven discipline en diepe zin gegeven: voor hem is dit leven voldocade en heerlijk. Wij vergelijken het leven van onze zoon met dat van een katholieke monnik of een religieuze jood van een classistische secte. Of ik geloof, dat mijn zoon gehersenspoeld wordt? Dat kan ik het beste beantwoorden als ik de vraag stel: wordt onze maatschappij niet dagelijks gehersenspoeld door de reclame en via de massamedia over alcohol, tabak, pornografie, films en literatuur? Worden onze kinderen niet door geweld en moord op de t.v. opgevoed? Het is mij liever, dat mijn zoon zijn leven aan de liefde voor god en aan de dienst voor de mensheid wijdt."

DE ZONDEBOK

1

2

3

DE DWAALLEREN

De laatste stap van een aantal ouders is de oprichting van de stichting 'SOS'. Een groep, die zich uitdrukkelijk distancieert van buitenstaanders en alleen in besloten verband elkaar wil ondersteunen. Pogingen om hulp te verkrijgen via acties worden van de hand gewezen, zodat van deskundige opvang van ex-sekteleden, zoals die wel tot stand kwam in de VS en in Duitsland, geen sprake is. Men huldigt het principe, dat alleen slachtoffers te vertrouwen zijn en dat van de kant van de overheid weinig hoop valt te verwachten. Trouwrig is het dan ook om te zien dat dergelijke clubs al snel zelf het slachtoffer worden van de op publiciteit beluste roddelpers. Zo had dan ook de Telegraaf-Jood, het roddelblad Privé, gebruik gemaakt van de stichting, alleen om een sensationeel verhaaltje over de activiteiten van de 'Children of God' te kunnen publiceren. Van daadwerkelijke hulpverlening aan de slachtoffers kan dan ook nauwelijks sprake zijn.

DE HULPVERLENING

Zeer geachte redactie,

Udgang zou ik li op het volgendie vijlen wares, Bismoukore
 . mit er, naar verleid, spraken een beoemde at plaats van
 de van, "Rhino-sekte".

Teige tijd gelezen ben ik toevalligervvyze getuize beoemt
 van de peukigten van deze sekte,

deze beoekmaet vond plaats in een zoortje van het Doo-
 tijlen Notal in Haren en het moet de van het mart, dat ik
 un mijn vriendin eveneens, hiervan onpersoonlik gewarant zijn,
 Wat is er namelijk gebaud ? Ten vopende van het "alternat-
 lievo type" van zich met een roestig afzietel was, een
 menshoorn in de muthlute arm te krassen, Harenis kwam er een
 jong ding met punkheren, die hets was mit een welkhouerje
 van het hntel op de vund post, ten ongeluklik salie-woechie-
 tische vertoning hoes-ter veld in de, openbare plaats vond.
 Nu heeft mijn dochter, die medimnet gewarant in vrotte en,
 gelaten, dat deze sekte op 11 april, eerste joddeat hoto bene,
 waar in de openbare plaats in te krassen,

Wij vroege ons of wat er nu weer plaats zal vinden en of dit
 in het openbare plaats van,

Het zal wel weer, die sekte even vrot.

S. G. H. J. J. J.

DE BRANDSTAPEL

Maar wat is nou een humane abnorma worden. Het is er vaak een korte opleiding in, te weten van het overleven van de mens van ondergeschikt tot menselijk, omvattend in het omvatten van de mens van ondergeschikt tot menselijk. Het is er vaak een korte opleiding in, te weten van het overleven van de mens van ondergeschikt tot menselijk. Het is er vaak een korte opleiding in, te weten van het overleven van de mens van ondergeschikt tot menselijk.

Prognosis:
 Land 3 in de 4e categorie
 GEGEVEN: RIJKE HEERLEDE AANDEKING
 NAMA:
 VERVOLG:
 ACHTERNAAM:
 RIJKEDE VAN HEERLEDE
 ACHTERNAAM:
 HET ALLE VAN DE
 HEERLEDE

OPLOSSING: MINDENDEKINGEN ENDEKINGEN

1	FASE	2	3
Rijke M...	... in de 4e...	... in de 4e...	... in de 4e...

Prof. Dr. G. J. J. J.

► HOE DRAAIT DE EENHOORN?

De Eenhoorn is in nov. '77 begonnen met grotendeels vrijwilligers/sters. Tegenwoordig verdienen we hier allemaal ons inkomen. We werken hier niet alleen voor het geld, maar we kiezen ook voor een coöperatieve manier van samenwerken op basis van onderlinge gelijkwaardigheid. Alle voorkomende werkzaamheden worden bij toebereid door iedereen uitgevoerd; koken, bedienen, inkoop, boekhouden, afwassen. We hebben niet allemaal een vakopleiding gevolgd, maar we leren van elkaar en uit de praktijk.

► INKOMEN

Omdat we erg veel waarde hechten aan onze onafhankelijkheid willen we zonder subsidie, en liefst ook zonder verkochte subsidie, in vorm van vrijwilligers werken. Alle betaalde medewerkers/sters hebben in principe hetzelfde inkomen, dat op dit moment nog onder het minimumloon ligt.

► NATUURVOEDING

We koken vegetarisch en zoveel mogelijk met volwaardige producten van biologische of biologisch-dynamische teelt. Volwaardige producten worden zonder kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen geteelt, ondergaan zo min mogelijk bewerkingen, bevatten geen kunstmatige toevoegingen en zijn liefst uit eigen omgeving en uit het seizoen afkomstig. Verder gebruiken we een aantal producten uit de makrobiotische keuken zoals zeewier, japanse paddenstoelen, miso, tamari enz.. We gebruiken geen suiker. Als groep hanteren we geen bepaald principe. Iedereen heeft zijn/haar eigen ideeën over koken en voedsel. We proberen onze maaltijden zo samen te stellen dat ze alle noodzakelijke voedingsstoffen bevatten. We houden er wel rekening mee, dat sommige mensen geen zuivel of scherpe kruiden willen eten.

DE EENHOORN

Parkwachters blijven bij groepen neushoornen aan en stropen te voorkomen.

Soms bevrijden andere dieren de neushoorns ook van parasieten. In Natal ploeterde een vrouwelijke puntipneushoorn in een rivier en twee waterschildpadden rukten daarbij hevig aan haar gescheurde huid. Klaarblijkelijk veroorzaakte dat de neushoorn pijn, want ze sprong steeds weer op, maar vertoonde geen neiging de schildpadden aan te vallen. Bij een andere gelegenheid, eveneens in Natal, kwamen minstens zes waterschildpadden bij een neushoorn die in een plas lag, en begonnen hem de teken uit de huid te trekken. Daarbij kwamen ze tot 17 cm boven het water uit om de parasieten te pakken te krijgen. Om een teek los te trekken steunden de schildpadden met hun voorpoten tegen het lichaam van de neushoorn, pakten de teek met hun bek en trokken krachtig tot de parasiet los liet. Als de schildpadden op meer gevoelige delen van de huid van de neushoorn bezig waren, was dat wel omvangzaam voor het grote dier, want hij kramp af en toe in elkaar, maar daar trokken de schildpadden zich niets van aan.

HET BODY WEATHER LAB

Red de neushoorn T-shirts

Nu de tijd weer is aangebroken om zich te beraden over de vakantie en de daarbij behorende kleding, brengen wij nogmaals onder de aandacht dat er in het kader van de actie 'Red de Neushoorn' bij onze Panda-winkeltjes witte T-shirts met de afbeelding van een neushoorn verkrijgbaar zijn.

De prijzen van de verschillende maten zijn gelijk aan die van de in de catalogus vermelde rode en zwarte T-shirts.

Door overmaking op postrekening 3019487 t.n.v. het Verzendhuis Wereld Natuur Fonds te Sassemheim van het verschuldigde bedrag, verpootd met f 4,- verzendkosten, kunt u de gewenste T-shirts ook toegezonden krijgen. Wilt u dan wel de gewenste datum op het giroformulier vermelden?

HET WERELD NATUUR FONDS

De volgende erkende sektes zijn in het openbaar actief in Groningen.
U kunt er ten allen tijde terecht voor betrouwbare inlichtingen, op-
vang en overgave.

- * Diverse Carnavalclubs.
- * Vindicat Atque Polit.
- * F.C. Groningen.
- * Cultuurcentrum Oosterpoort.
- * Het Groninger Museum.
- * De Rijksuniversiteit.
- * Het Masdag-Asiel.
- * De Maatschappij van Geneeskunde.
- * De Ned. Ver. v. Psychotherapie.
- * De EO (mits in de lucht).
- * De ME (mits geuniformeerd).
- * Het Leger (in NATO-verband).
- * De Nicotine-handel.
- * De Drank-handel.
- * De Porno-handel.
- * De Roomse Kerk.
- * Het Oud Strijders Legion.
- * De Commerciële Club.
- * Het NvH (incl. Vaders).
- * De Telegraaf (incl. V.d. Meyden).
- * De 200 van Mertens.
- * Ons Oranjehuis (incl. Drumbands).
- * Diverse Multinationals.

HARTELIJK DANK VOOR
UW GIFT TEN
BATE VAN DE ACTIE
RED DE NEUSHOORN

WERELD NATUUR FONDS
POSTBUS 7, 3700 AA ZEIST

DE SCHYNHEILIGHEID

National Bureau of Standards

PETROLEUM

ASTM International
1000 Barclay Street
Philadelphia, PA 19106

The American Society for Testing and Materials (ASTM) is a non-profit organization that provides a wide range of standards and test methods for materials, products, and services. The organization is committed to ensuring the quality and safety of the products and services it covers. The standards and test methods developed by ASTM are used by a wide range of industries and organizations around the world.

ASTM International is a non-profit organization that provides a wide range of standards and test methods for materials, products, and services. The organization is committed to ensuring the quality and safety of the products and services it covers. The standards and test methods developed by ASTM are used by a wide range of industries and organizations around the world.

ASTM International is a non-profit organization that provides a wide range of standards and test methods for materials, products, and services. The organization is committed to ensuring the quality and safety of the products and services it covers. The standards and test methods developed by ASTM are used by a wide range of industries and organizations around the world.

ASTM International is a non-profit organization that provides a wide range of standards and test methods for materials, products, and services. The organization is committed to ensuring the quality and safety of the products and services it covers. The standards and test methods developed by ASTM are used by a wide range of industries and organizations around the world.

DE OFFENARING

The first part of the paper discusses the historical context of the research, tracing its roots back to the early 20th century. It highlights the influence of various social and cultural factors that shaped the initial hypotheses. The second section delves into the methodology employed, detailing the experimental design and the data collection process. This is followed by a thorough analysis of the results, which shows a clear correlation between the variables studied. The final part of the paper discusses the implications of these findings for future research and practical applications.

In conclusion, the study provides valuable insights into the complex relationship between the variables under investigation. The findings suggest that there is a significant impact of the independent variable on the dependent variable, which has not been fully explored in previous research. This opens up new avenues for further exploration and discovery in this field.

The authors would like to express their gratitude to the funding agencies and the participants who made this research possible. Their support and cooperation were instrumental in the successful completion of this project.

DE SIGMAFISIK